

N. 9. 1854.

REVALENTA ARABICA.

HARE OORSPRONG EN WERKING,

BESCHOUWD DOOR

ALBERT FRICKHINGER.

UIT HET HOOGDUITSCH

DOOR

W. A. HAZEU.

HAARLEM,
BIJ DE ERVEN LOOSJES.
1854.

1883.

REVALENTA ARABICA.

HARE OORSPRONG EN WERKING,

BESCHOUWD DOOR

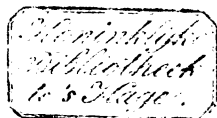
ALBERT FRICKHINGER.

UIT HET HOOGDUITSCH

DOOR

W. A. HAZEU.

HAARLEM,

BIJ DE ERVEN LOOSJES.

1854.

VOORBERIGT.

De welwillende lezer ontvangt in de hier volgende bladzijden eenige bijzonderheden omtrent de afkomst, de werking, de samenstelling en het debiet der zoo veel geruchtmakende Revalenta Arabica, zoo als dit door den kundigen en ijverigen Albert Frickhinger, Apotheker te Nördlingen is onderzocht en te boek gesteld.

Het kwam mij niet ongepast voor om dit uit Duitschland tot ons gekomen werkje in het nederduitsch over te brengen, dewijl ook bij ons te lande de Revalenta niet alleen bekend, maar ook zoo veelvuldig wordt gebruikt, dat bij menigeen het verlangen konde ontstaan om iets naders omtrent den aard van dit meel te vernemen.

Mij verder van alle aanmerkingen of inlichtingen onthoudende, hoop ik dat de lezer bij het inzien dezer brochure, in het belang zijner gezondheid en zijner beurs tevens, er al die nuttigheid uit moge trekken, die de vertaler bij het lezen daarvan ruimschoots heeft mogen ondervinden.

Haarlem, Augustus 1854.

W. A. HAZEU.

INLEIDING.

Sedert 2 à 3 jaren vloeijen de Noord-Duitsche, en sedert negen maanden, de Zuid-Duitsche dagbladen over van de weidsche aankondiging eener Revalenta Arabica, van Barry Du Barry en C^o., 77 Regentstreet te Londen. Behelzen deze aankondigingen waarheid, dan is het problema der Alchimisten opgelost: want de steen der wijzen konde onmogelijk hooger worden geroemd, dan de zoogenaamde Revalenta door Du Barry en zijne handlangers: 50,000 getuigschriften moeten het *onwedersprekelijk bewijzen*, dat dit panaceum in de verschillendste ziekten geholpen; en nooit schade heeft aangerigt.

Du Barry geeft aan de redactiën der dagbladen van Duitschland en van het geheele vaste land, waar de censuur dit toelaat, het volgende in de pen: *„In ieder geval volkomene genezing, gezondheid en tevredenheid, na vele jaren van vergeefsche genezings-kuren en verkwisten van geld voor medicijnen. In geen tijdperk van de geschiedenis der menscheit heeft zulk eene menigte onwedersprekelijke getuigenissen zoodanig gesproken ten voordeele eener het hoogste welzijn van allen betreffende zaak.”*

Du Barry is zoo goed, om honderdduizende guldens ten beste te geven voor uitgebreide, tot walgings toe herhaalde

couranten-annonces, opdat de lijdende menschheid toch eindelijk van hare gebreken verlost moge worden.

Wanneer geachte geleerden door een mikroskopisch en scheikundig onderzoek bewijzen, dat de Revalenta een gemaskeerd maar gewoon voedingsmiddel is, dan zegt Du Barry zoo lang daar niets tegen, als deze bewijzen slechts in wetenschappelijke tijdschriften worden aangevoerd. Du Barry heeft een uitmuntend middel bedacht om de ontmaskerende bewijzen van zijn doen en bedrijf niet in de litteratuur van den dag te doen komen. De meeste, zoo niet alle couranten-redacteuren, die zijne annonces opnemen, hebben ook tevens het accoord aangegaan, *om geene aanvallen tegen hem en zijne Revalenta in hun blad op te nemen,*” ZIJ ZIJN DUS DOOR DU BARRY OMGEKOCHT.

Wordt er echter eene achtingswaardige redactie gevonden, die den verzoeker heeft wederstaan, en voor welverdiende aanvallen tegen Du Barry hare kolommen opent, dan stelt deze zich op zulk eene ongemaniëerde wijze te weer, dat het smarten moet, om bekende geleerden en menschevrienden in dezen ongelijken kamp met zulk eenen schaamtelooszen te zien. Aan Du Barry's zijde wedijveren verwaandheid en onwetenheid, lomphed en lage baatzucht met elkander; aan de zijde zijner tegenstanders reiken waarheidsliefde en wetenschappelijke teregtwijzing, noodweer zelf, elkander de hand. *Het is zoo veel te meer ondoenlijk, om dezen weg tegen Du Barry te volgen*, daar de Revalenta-fabrikant, — hoewel totaal verslagen, — op zijne onbeschaamde wijze, altijd het laatste woord neemt; en in de oogen des publieks heeft als naar gewoonte altijd diegene gelijk, die het laatst het veld behoudt. Ik ben er bij mij zelven altijd van overtuigd geweest, dat Du Barry's beweegredenen lage baatzucht zijn. Wat toch kon mij dan bewegen, om den tijd van drie maanden te besteden, ten einde eenen nieuwen weg te zoeken, langs welken ik Du Barry practisch kon wederleggen?

Vroeger reeds deed ik afstand van de laauweren, die te

behalen zijn in eenen strijd met Du Barry, die met eene der gewichtigste getuigenissen, dat van den kapitein Otto, te koop loopt, *„wiens vertrouwen in de Revalenta niet aan het wankeelen is te brengen, wat ook dwaze ezels in de couranten zeggen mogen, wat domheid en nijd hun ingeven.”* De Revalenta helpt *„tegen onwillekeurig blozen !”* Mij steeg het schaamrood naar de wangen, zoo dikwijls ik sedert negen maanden zag, met welke eene onbeschaamde stoutmoedigheid Du Barry de onwaardige Engelsche en Noord-Amerikaansche wijze van annunceren en afficheren ook bij ons zocht te doen indringen. Het schaamtegevoel van eenen Duitscher, omdat *Engelsche (?) firma's op eene dergelijke ongehoorde wijze Duitschland tot de schouwplaats hunner kwakzalverijen zoeken te maken, heeft dus het ter neder stellen dezer regels veroorzaakt.*

De lezer bemerkt wel, dat ik niet zonder vooroordeel mijne vragen over de werking der Revalenta naar alle Duitse streken aan geneesheeren en leeken heb heen gezonden. Deze vragen moesten mij zekerheid verschaffen, of mijn vooroordeel gegrond was, of wel dat ik misschien in dwaling verkeerde.

Ik had niet vermoed, dat de antwoorden zonder uitzondering zulke doorslaande bewijzen tegen de Revalenta zouden opleveren. Want het was toch waarschijnlijk, dat er van de helft nieten, in de loterij aanwezig, ook ten naasten bij die helft nieten zouden worden getrokken. Maar de *moeijelijke verteerbaarheid in den letterlijken zin des woords*, der Revalenta heeft aan de heeren Du Barry eenen ergen streek gespeeld; 50,000 getuigenissen kan ik wel is waar niet aanwijzen, maar toch 302 beoordeelingen van beroemde geneeskundigen in Duitschland, die in 29 gevallen goede werking, in 83 andere gevallen beproefden nadeel, en eindelijk in 210 gevallen noch voor- noch nadeel bij het gebruik der Revalenta hebben waargenomen.

Staat het getal der in mijne handen zich bevindende beoordeelingen aanmerkelijk achter bij diegenen, die door Du

Barry met een rond getal en in fabelachtig groote hoeveelheid zijn opgegeven, dan overtreft echter het gezag mijner beoordeelingen dat van Du Barry zeer verre.

Het kon, zelfs met deze onbedriegelijke wapens tegen Du Barry voorzien, verstandig schijnen, om die firma niet aan te tasten, dewijl men door eene geweldige verijdeling van baatzuchtige oogmerken den toorn des ontmaskerden op zich laadt, en zich in ieder geval daardoor onaangenaamheden berokkent. Maar waar het geldt eene beleediging, geheel Duitschland aangedaan, te wreken, mag de Duitscher het verstand niet tot rigtsnoer van zijn doen of laten nemen. — Het is mij duidelijk, wat ik van Du Barry en zijn wijd en zijd verspreid genootschap te wachten heb. Ik schep mij daaromtrent geene illusiën, maar geef aan deze *geheimvolle* klub het regt om mij te belasteren en te beschimpen.

A. F.

GESCHIEDENIS DER REVALENTA.

Twaalf jaren geleden werden door Warton in Parijs twee geneesmiddelen tegen verstopping voor eenen ontzaggelijk hoogen prijs aanbevolen; het eene werd door hem Ervalenta, het andere echter Melasse de la Cochinchine genaamd.

In het jaar 1843 werd Warton wegens het verkoopen van geheime geneesmiddelen aangeklaagd, en het werd aan Chevallier opgedragen, gemelde middelen te onderzoeken. Deze scheikundige bevond, dat de Ervalenta niets dan linzenmeel, en de Melasse de la Cochinchine niets dan gewone siroop was! De Ervalenta werd door Warton voor de drievoudige waarde van het gewoon linzenmeel, de siroop voor de vijfvoudige waarde van den gewonen prijs verkocht. De kleinste hoeveelheid, waar voor een van beiden werd verkocht, kostte ruim 20 gulden.

Het woord Ervalenta is uit den Botanischen naam van de lins, *Ervum Lens*, gevormd.

De speculatie schijnt van goed gevolg te zijn geweest, want zij werd spoedig ¹⁾ nagevolgd door Du Barry.

Het product werd slechts weinig veranderd. De naam **E**rvalenta verving Du Barry door **R**evalenta.

Bij dit proza dichtte Du Barry, in herinnering aan het vroeger aanmerkelijk verbruik van den Racahout des Arabes, de poezij, dat hij, de arme Du Barry, 10 jaren lang aan de longtering ziek had gelegen en eindelijk, als een laatst hulpmiddel ter genezing, naar Arabië was gegaan. Daar was hem door een Arabisch geneesheer de Revalenta als dagelijksch voedsel aanbevolen. En ziedaar! *Weg was de slechte spijsvertering en de onregelmatige werking der natuurlijke functien; zij maakten plaats voor den heerlijksten eetlust, goede spijsvertering en regelmatige verrigtingen, en verleenden aan Du Barry's ziel en ligchaam eene kracht, die hij te voren nimmer genoten had.*" Zoude de menschievende Du Barry zich nu niet opgewekt gevoelen, om de geheele wereld dit geluk deelachtig te doen worden?

Du Barry schijnt den langzamen gang, waarmede zich gewigtige ontdekkingen over de natiën verspreiden, te kennen. Hij denkt aan de aardappelen, wier ontdekking omtrent eene eeuw oud was, voor dat zij bij ons het burgerregt hadden verkregen. Het is meer overeenkomstig met den tijd van spoorwegen en stoomvaart, om zich 50,000 getuigenissen te verschaffen, die onwedersprekelijk bewijzen, dat de Revalenta *bepaald helpt voor slechte spijsvertering, verstopping, scherpte, kramp, duizelingen, maagbranding, diarrhee, buikpijn, zenuwzwakte, hysterie, galachtigheid van de lever, blaas- en nieren aambeijen, graveel, en moeijelijkheid der urinelozing, zwakheden van allerlei aard, winderigheid, opgezetheid, hartklopping, zenuwachtige hoofdpijn, doofheid, suizing in de ooren, pijn*

---

1) Du Barry dateert zijne ontdekking van het jaar 1832 af. Maar bij zijn volslagen gebrek aan waarheidsliefde zal het mij vrijstaan, dit jaartal in twijfel te trekken.

in ieder deel des ligchaams, chronische ontsteking en verzwering der maag, huiduitslag, scheurbuik, koorts, klierziekte, uitering, waterzucht, rhumatiek, jicht, misselijkheid, walging en braking onder alle omstandigheden (zelfs gedurende de zwangerschap of op zee), neerslagtigheid, miltzucht, algemeene zwakte, verlamming, hoest, hals- en borstziekten, longtering, en aamborstigheid, onrust, slapeloosheid, onwillekeurig blozen, beving, ongeschiktheid in de zamenleving, ongeschiktheid tot studie, verlies van het geheugen, bloedopstijging naar het hoofd, uitputting, zwaarmoedigheid, ongegronde vrees, besluiteloosheid, weemoedigheid, zucht tot zelfmoord, enz.

Du Barry bepaalt zich slechts tot het opnoemen van deze kwalen. — Terwijl in het noorden, midden en zuiden van Duitschland, daar, waar het geduld wordt, de annonces tot in het oneindige worden herhaald, ziet men in Hongaarsche steden ¹⁾ op zekeren tijd de hoeken der straten met aanplakbiljetten van buitengewone grootte beplakt, waarin Hongarije bekend gemaakt wordt met Du Barry's kracht-herstellend meel van de Revalenta-plantages, enz. Tevens wordt een door Du Barry vervaardigd of liever aan hem opgedragen geschrift in menigte verspreid, getiteld: *De ziekten der spijsverterings-werktuigen (maag, lever, milt, nieren, ingewanden, zenuwen enz.) op eene natuurlijke wijze hersteld, zonder genees- of purgeermiddelen, lavementen of eenig ander onaangenaam middel, en zonder kosten, door eene zelfstandigheid, welke eene vijftigmaal hoogere waarde aan medicijnen noodeloos maakt. Londen, gedrukt voor rekening van Barry Du Barry en Co. In commissie voor Duitschland bij Eduard Hendrik Meyer te Leipzig.* ²⁾ In deze brochure wordt in het begin, maar ook slechts voor een oogenblik beproefd, om eenen wetenschappelijken toon aan te nemen, vervolgens dadelijk alle geneeskundige ondervindingen met voeten getreden,

1) Zeitschr. für Natur- Heilkunde in Ungarn v. Dr. Wachtel 1854 N°. III.

2) In het Hollandsch is dezelfde of dergelijke Brochure te verkrijgen bij de agenten van Du Barry die zijne Revalenta in Holland verkoopen. (Vert.)

alle geneesmiddelen veroordeeld, en hunne plaats door de Revalenta vervangen.

„Het eenige natuurlijke middel om de natuurlijke werkzaamheid der organen te herstellen werd door Du Barry in het jaar 1832 in een bestanddeel der Revalenta-plant ontdekt.” Eene plant onder den naam Revalenta komt in geene taal, noch in de Arabische noch in eene andere voor. Du Barry heeft bij de vorming daarvan waarschijnlijk niet aan revalescere gedacht, maar met den naam zoo ongesprongen, als met zijn fabriekaat. In plaats van Ervalenta zet hij Revalenta, in plaats van linzen- neemt hij wikkenmeel. Wanneer wij dan Du Barry eenige liefde voor zijne naasten toekennen, dan is het raadselachtig, hoe hij ons, terwijl zijne roerende anecdote van af 1832 dateert, zijne weldaden 20 jaren lang onthouden konde. Ik heb hier, zoo als in vele andere bijzonderheden der Revalenta, wat achter de schermen gekeken. Du Barry trekt, op de wijze eens welaferigten vrijbuiters, van de eene landstreek naar de andere, van het eene land naar het andere. Door de slechtheid zijner waren in vergelijking van hunne waarde moeten zij na verloop van eenige jaren weder in verval raken, waar hij ze aan het publiek met die kracht, die hem het gebruik der Revalenta in Arabie schijnt verleend te hebben, heeft opgedrongen. Heeft hij op die wijze eene landstreek of een land uitgeput, dan reist hij van daar naar het oosten, westen en zuiden, overal heen, waaraan zijne kwakzalverachtige aankondigingen geen paal en perk gesteld worden door de wetten des lands. Daarom zal mijn beginnen van Rostock, Hamburg, Brunswijk, Aschersleben en Hannover af, voor te laat worden verklaard, dewijl Du Barry daar reeds in het jaar 1851 is opgetreden, en *„de Revalenta hare rol dus reeds heeft uitgespeeld.”* Juist daarom evenwel strekt Du Barry zijne armen naar het zuiden van Duitschland en Oostenrijk uit.

Ook hier moet hij in twee jaren duizenden guldens aan annonces uitgeven, voor dat de Revalenta zich zelve heeft

overleefd. Zij moet en zal zich zelve echter binnen weinige jaren overleven, zoodra de ondervinding maar dikwijls genoeg bewezen heeft, dat zij, behalve in enkele gevallen dat zij goed werkt, in meer dan het dubbel aantal daarvan nadeelig is. Zal op die wijze de kunstmatig opgewekte roem der Revalenta in het zuiden van Duitschland ten grave gebragt zijn, dan vangt Du Barry hetzelfde spel aan gene zijde der Alpen van nieuws af aan.

Du Barry wordt door zijne handlangers op de voortreffelijkste wijze ondersteund! Immers hij verstrekt hun 20 pct. verdienste, dus $\frac{1}{5}$ der geheele ontvangst. Deze komen zelfs uit eigene beweging tegen de regtmatige aanvallen op, waaraan de Revalenta noodzakelijk is blootgesteld, zoo als wij dit aan de schaamteloze en onverstandige handelingen van den Agent J. A. Simeons te Frankfort tegen Dr. Winckler te Darmstadt b. v. in N°. 312 van den Fränkischen Kurier van 1853, en in het Frankfurter Journal van den 10den April en 18den November 1853 gezien hebben. Ik zal ditzelfde te wachten hebben, wat mij echter niet terug kan houden, om de opgang, die de Revalenta Parasytica in het Zuiden van Duitschland maakt, een jaar te bekorten.

WERKING DER REVALENTA.

Wanneer iemand tarwe in Egypte aankoopt, deze hier naar toe brengt, en op eenen molen tot het fijnste meel laat malen, dan kan het sophistisch verdedigd worden, dat hij dit meel onder den naam van *Afrikaansch krachtmeel* als zoodanig aanbiedt. Wanneer die man zich in Egypte eenigen grond heeft aangekocht, indien hij zelfs eenen molen naar een gepatenteerd systeem gemaakt of met eene slechts onbeduidende verbetering in de samenstelling heeft voorzien, waarop hij een octrooi heeft genomen, dan kan weder sophistisch beweerd worden, dat hij *eigenaar der krachtmeel-plantages en der patentmachine* is. Wanneer hij echter beweert, dat zijn afrikaansch krachtmeel alle ziekten geneest, dan bevindt hij zich op den weg der leugens; wanneer hij eindelijk voor zijn "*krachtmeel*" de dertigvoudige waarde laat betalen van den prijs, dien het tarwemeel thans in dezen duren tijd kost, en dezen prijs verontschuldigt door de verzekering, dat zijn

krachtmeel in de verte zelfs geen tarwemeel is, maar iets nieuws dat pas ontdekt is, en dat het aan het welzijn der menschen bevorderlijk zal zijn, dan is het wel niet twijfelachtig meer, hoe deze handelwijze genoemd moet worden.

Hoewel in scheikunde en mikroskopie ervaren personen het publiek kunnen inlichten, dat met dat tarwemeel hetzelfde doel te bereiken is, als met het Egyptische krachtmeel, zoo moeten toch de overdrevene aanbevelingen bewerken, dat het eenen tijd lang voor eenen hoogen prijs wordt gekocht. De fabrikant en zijne agenten, die $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{5}$ deel van de gezamenlijke ontvangsten genieten, geven zich in het oog van het publiek een geleerd voorkomen, door te beweren, dat hun fabrikaat uit koolstof, waterstof, zuurstof en stikstof is te zamengesteld. Ieder stikstofhoudend organisch ligchaam intusschen bestaat daaruit; geen ligchaam van dien aard is tot hiertoe door de kunst der menschen uit de genoemde grondstoffengemaakt kunnen worden. Zij verzekeren evenwel, dat hun preparaat verschilt van het duitsche tarwemeel. Zelfs zonder dat zij onder de Egyptische tarwe het Negerkoren (*Holcus Sorghum*) laten malen, zouden zij gemeld onderscheid — wederom sophistisch — gerust vol kunnen houden, wanneer zij van Humphry Davy gehoord hadden, dat de in de zuidelijke landen gekweekt wordende tarwe meer kleefstof, de in koudere luchtstreken groeiende echter meer zetmeel bevat, waardoor, zoo als bekend is, de italiaansche tarwe vaster van weefsel en voor het nationale voedsel in Italie de Macaroni geschikt is, waartoe de zweedsche tarwe niet deugen zoude.

Begeeft men zich met den fabrikant van het *Egyptische krachtmeel* in woordenwisseling, en beweert men dat het krachtmeel tarwemeel is, dan komt men niet tot zijn doel. Wanneer de fabrikant door zijn kwaad geweten gedrongen wordt, om de dagbladpers om te koopen, dan zijn daardoor aan eerlijke menschen de wapens ontnomen, waardoor zij het bedrog ontdekken kunnen. De ontmaskering kan dan op zijn

best in zekere kringen door middel van wetenschappelijke tijdschriften plaats hebben. Hoe *deze* echter over hen oordeelen, en of zaakkundige lieden hen geheel en al doorzien, is den winzuchtigen hetzelfde, zoolang het krachtmeel maar door het publiek gekocht wordt. Men is genoodzaakt zulk eenen bedrieger practisch te wederleggen. Hoe omslagtig het ook schijnen mag, er bestaat tot dat einde geen korter en veiliger weg, dan zich zooveel mogelijk tot onpartijdige, ver van elkander wonende personen te wenden, die het krachtmeel aangewend, en de wijze waarop het werkt hebben gadeslagen. Hun oordeel levert een stellig resultaat op.

Op geene andere wijze kan men zich tegen over Du Barry's Revalenta overstellen. De dagbladpers heeft zich op weinige achtenswaardige uitzonderingen na laten omkooopen. De bevoegde mannen van Duitschland, Engeland en Frankrijk zijn het eens over den aard der Revalenta. Daar, waar dit oordeel bij een regtschapen redacteur eens dagblads ingang vindt, wordt hij door de heeren Du Barry en een deel hunner agenten met eene onbeschaamheid bejegend, die ieder beschaafd mensch tegen de borst moet stuiten, en eene verdere wetenschappelijke ontmoeting onmogelijk maakt.

Hij die het regt aan zijne zijde heeft, dien kan men billijker wijze niet verwijten, dat hij niet antwoordt op de dwaze tegenwerpingen, die de winzucht aan onbeschaafde menschen ingeeft.

Verstoord over dit bedrijf, en niet zonder nieuwsgierigheid, om vast en zeker, als uit den mond van Du Barry zelve, iets te weten te komen van de werking der Revalenta, verzond ik den navolgenden brief aan vele wetenschappelijke en notabele adressen, aan mannen, waarvan ik vooruit wist, dat zij mij niets anders dan de waarheid zouden berigten, — aan hooggeachte vrienden, en aan artsen en leeken in Duitschland, Oostenrijk en Zwitserland.

Nördlingen, in Beijeren,
15 November 1853.

WelEd. Heeren !

Gij zult voorzeker, even als ik, aan de kwakzalverachtige aankondiging der Revalenta Arabica, van Du Barry te Londen, uwe goedkeuring onthouden.

De geheele handelwijze van Du Barry is zooveel te stuitender, daar hij in één jaar over de 36,000 gulden aan advertentiën in Duitschland heeft uitgegeven, onder het beding, dat alle dagbladen en tijdschriften, die zijne advertentiën opnemen, **voor ieder artikel en aanval, tegen hem gerigt, hunne kolommen zouden sluiten.** Voor dezen oneerlijken strijd, waarin Du Barry zich vermeet, om zijnen tegenstanders, die na mijne overtuiging het regt op hunne zijde hebben, schaamteloos de wapens te ontnemen, terwijl hij de dagbladen voor zijne baatzuchtige oogmerken heeft omgekocht, voor dezen strijd, zeg ik, moet een ander strijdperk worden opgezocht. De wonderen der Revalenta moeten in eene goedkoope brochure, die in duizende handen kan komen, worden ontmaskerd.

Om evenwel zeker te gaan, dat ik jegens de Heeren Du Barry niet onregtvaardig ben, zoo neem ik de vrijheid om UEd., even als andere mannen, wien ik eene volkomene waarheidsliefde toeschrijf, vriendelijk uit te noodigen, mij de navolgende vragen te beantwoorden:

1. Hebben de geachte geneesheeren uwer woonplaats of de medische faculteit reeds ondervonden (hetzij uit zich zelven daartoe aangedreven of om aan den wensch hunner patienten te voldoen), welke werking het gebruik van Du Barry's Revalenta ten gevolge heeft?

2. In welke en in hoe vele gevallen hebben uwe artsen een goed gevolg na het gebruik daarvan waargenomen?

3. In welke en in hoe vele gevallen hebben zij geen gevolg daarvan gezien?

4. In welke en in hoe vele gevallen hebben zij na het gebruik daarvan nadeelige gevolgen zien ontstaan?

Ik herinner u hier aan de in de Diaetetiek algemeen aangenomene moeilijke verteerbaarheid der peulvruchten, en tevens aan den raad van Du Barry, van zijn fabrikaat aan zuigelingen toe te dienen.

5. Worden in uwen omtrek de gemalen producten der peuldragende gewassen als voedingsmiddel aangewend, of het zetmeel van linzen en boonen (rijpe of onrijpe, gepelde of ongepelde) gewonnen? Zoo ja, dan verzoek ik u bij dezen eenige kleine proeven daarvan aan mij te zenden.

6. Geeft Uwe Regering verlof, om de advertentiën daarvan in de plaatselijke dagbladen te laten opnemen, en is die in allen verschenen, of door Du Barry in April van dit jaar aan alle ten uwent wonende redacteurs, aangeboden?

7. Ik heb aanbiedingen van Du Barry aan Redactiën voor mij liggen, waarin hij hun, voor eene 15 à 20 voudige opneming zijner aankondiging in niet verspreide plaatselijke dagbladen £ 7.10 Sh. = 90 gulden aanbiedt.

Hebt gij ook soms kennis gekregen van den prijs, door Du Barry aan couranten-redactiën uwer woonplaats en omstreken aangeboden, of is het u mogelijk, daarop inlichtingen te verkrijgen?

8. Du Barry te Londen moet een meelkooper zijn. Is U ook iets naders bekend van zijn doen en bedrijf vóór zijne optreding in Duitschland?

9. Du Barry schijnt ter dege de Deutsche ligtgeloovigheid en het Deutsche ontzag voor Engelsche etiketten tot zijn offer te hebben uitgekozen. Zijt gij niet te weten gekomen, of Du Barry's bereiding ook in Engeland en Frankrijk aan het publiek op gelijke wijze wordt opgedrongen, en welke de uitslag is van deze pogingen?

Ten laatste heb ik nog het voor mij belangrijk verzoek,

dat gij de goedheid mogt willen hebben, om mij de namen der heeren geneeskundigen en medeleden der Faculteit mede te deelen, waarvan gij antwoord op de vier eerste vragen mogt hebben ontvangen.

Hoewel ik in de onderhavige zaak mij zelven reeds lang eene zienswijze heb gevormd, zoo wilde ik echter, alvorens openlijk tegen Du Barry op te treden, het oordeel hooren van ervarenen mannen, om, indien ik mij vergiste, gelegenheid te verkrijgen, mijne inzichten ten dezen daarnaar te verbeteren.

Terwijl ik u derhalve in het belang van het armere gedeelte onzer medemenschen om eene **spoedige** beantwoording van de bovenstaande vragen verzoek, neem ik tevens met genoegen deze gelegenheid waar, om u van mijne bijzondere hoogachting te verzekeren.

ALBERT FRICKHINGER.

Niet zonder tegenzin besteedde ik mijnen tijd aan eene zaak, wier uitslag naauwelijks twijfelachtig konde zijn. Van verschillende zijden ontving ik den welmeenenden raad, iets beters te verrigten; van velen ook, namelijk uit het Noorden van Duitschland¹⁾ de verzekering, dat de Revalenta reeds verdwenen was; van nog meer kanten echter de opwekking om de Revalenta-zaak op deze wijze aan te tasten. Ik kan het gevoelen niet beamen van diegenen, die meenen, dat het koren op Du Barry's molen zoude zijn, om de Revalenta herhaalde malen ter sprake te brengen. Er wordt geen nut gesticht door op de annonces van Du Barry geen acht te slaan, en soms schijnt het mij toe, dat de Revalenta den hoogsten trap van kwakzalverij heeft bereikt, die door Du Barry met goed gevolg bereikt, spoedig van verschillende andere zijden voor bereikbaar en de moeite loonend zal geacht worden.

---

1) Antwoorden, zoo als ik die van Dr. Muller te Aschersleben ontving, in welks omtrek de Revalenta hare rol reeds voor lang heeft uitgespeeld, waren er vele. Waren deze antwoorden in het bijzonder op de vragen ingezonden, dan zouden zij als bewijs tegen de Revalenta een nog ongunstiger resultaat hebben opgeleverd.

De antwoorden zijn bepaald ten nadeele van Du Barry uitgevallen; het is niet meer noodig om te vragen, of de Revalenta boonen- of varkensboonen-meel is; of zij met negerkoren of maïsmeel vermengd is; of zij met Curry poeder of met Conchenille of door de vleeschroode kleur der zaadhuizen zelve is gekleurd; het is genoeg te weten dat de Revalenta niets helpt. Ik zou wel lust hebben om de gedrukte aanbevelingen van Du Barry's fabriek, die hij aan alle courantenredacties doet toekomen, hier te laten afdrukken en met de antwoorden te vergelijken, die van eene belangrijker autoriteit afkomstig zijn, dan Du Barry kan aanwijzen. Iedere aanbeveling en bevestiging van de voortreffelijke werking der Revalenta wordt daardoor geheel en al wederlegd.

Het zoude echter aan deze bladzijden eene te groote uitvoerigheid geven, indien ik dit (bijv. in den vorm van een' commentarius op den kant van du Barry's lofredenen) wilde doen. Ik kan mij echter niet onthouden om daarvan eenige proeven te geven.

Du Barry beveelt, onder N°. 10, aan de omgekochte couranten redacteuren, de onderstaande regels, door getuigschriften gestaafd, af te drukken.

De met vele gevaren verbonden en daar en boven kostbare opvoeding der kinderen door minnen, is door Du Barry's Revalenta Arabica, dat voortreffelijke voedingsmiddel, overbodig geworden. Van 50000 getuigschriften voeren wij er slechts vier aan: N°. 50034, van de openbare school te Stevenage, 16 Dec. 1850.

De geneesheer Ebersberg te Neurenberg berigt het volgende:

Een zuigeling van drie maanden heeft de Revalenta noch met vleeschnat noch met melk kunnen verdragen; er had telkens groenachtige diarrhee plaats.

Dezelfde verschijnselen vertoonden zich bij 3 andere kinderen, die ook telkens beter werden wanneer de Revalenta niet gebruikt werd.

Een kind van 2½ jaar, dat aan Atrophia Mesenterica leed, kreeg, na het gebruik der Revalenta, eene braking

Mijne heeren! wij hebben uw voortreffelijk meel gedurende 4 maanden aangewend en het bijzonder geschikt bevonden ter voeding van kinderen. Ons kind heeft gedurende het gebruik daarvan nimmer het geringste ongemak in de ingewanden gehad, terwijl het de zes eerste maanden daaraan heeft geleden, zoo lang het door eene min gezoogd is. Hadden wij uw voedingsmiddel vroeger gekend, zoo zouden wij de groote onkosten eener minne uitgewonnen hebben en ons kind zoude gezonder geweest zijn. K. Ambler.

N°. 4876. 21, *Queens-Terrace, Bayswater, Londen* 22 Nov. 1849. *De heer Dampier, Advokaat, zoude de heeren Du Barry en Co. zeer verplicht zijn wanneer zij hem op nieuw eene doos met Revalenta Arabica toezonden, daar dit meel zijn kind zeer weldadig is (Dit kind was 8 dagen oud toen het dit meel als voedsel begon te gebruiken).*"

N°. 2142. *Catherine street, Frome, Somerset* 16 Dec. 1848. *Mijnheer! ik heb uw voedingsmeel aan mijn dochtertje gegeven, dat thans een sterk gestel heeft en ik zie dat het zich daarbij*

en grootere hardlijvigheid. Dr. Schilling te Aschersleben." Ik heb van het gebruik der Revalenta nooit een goed gevolg gezien. Een zuigeling stierf in weerwil of bij aanwending der Revalenta Arabica aan Atrophia meseraica."

De gerechts- arts Dr. Fuchs te Culmbach gaf aan het verzoek van verscheidene zijner zieken toe om de Revalenta Arabica te gebruiken, doch zag hiervan nooit enig gunstig gevolg; daarentegen meermalen aanhouden- de verstopping, die eindelijk van ter zijde stelling des middels werd gevolgd. Dr. Fuchs raadt dien ten gevolge uitdrukkelijk aan de Revalenta bij zuigelingen niet aan te wenden.

Dr. Rahn te Zürich zag eene nadeelige werking der Revalenta bij twee kinderen, die aan buikklieren leden; zij stoorde de eetlust aanmerkelijk en bewerkte darmprikkeling.

Bij een ander kind die eene groote chronisch gewordenen aan elkander groeiing der darmen had, ten gevolge van ontsteking der serosa zag Dr. Rahn, nadat alle ontsteking lang had opgehouden, den eetlust door het gebruik der Revalenta nog meer

zeer wel bevindt, enz. H. Clark."

Aan het slot van de 3de annonce belooft Du Barry eene verlenging boven het middelbare levenstijdperk!! door de aanwending zijner Revalenta.

Wij hebben in 50000 getuigschriften den zekeren en bemoedigenden waarborg verkregen, dat voor de eerste maal in de geschiedenis der ziektekunde, een bestanddeel ontdekt is, dat volkomen alles werkt, wat men tot nog toe met de walgelijkste bereidingen niet heeft kunnen verkrijgen. Niet alleen is hare genezende, maar ook hare voorbehoedende kracht gestaafd door lieden, die zich persoonlijk daarvan overtuigden, en in warme bewoordingen hunne erkentelijkheid bewezen. De omstandigheden welke zich voordoen, wanneer het als voedsel voor kinderen gebruikt wordt, bewijzen dat het velen tot rijpen leeftijd bragt, die anders als kind gestorven zouden zijn. Over het geheel genomen leggen wij gaarne de verklaring af dat wij de vaste overtuiging hebben, dat het groote gebruik van Du Barry's Revalenta onder alle standen der maatschappij eene belangrijke verbetering ten

verminderen, de stoelgang ophouden en eindelijk stond het meel den achtjarigen jongen geheel en al tegen.

Een kleinatrophisch kind kon de Revalenta, naar Dr. Rahn's bevinding, niet gezond maken.

Dr. Schumann, kon. pruss. Gezondheidsraad te Reichenbach (Silezie), heeft van de Revalenta, in de meest verschillende ziektegevallen nooit goede gevolgen gezien. Hij noemt de Revalenta eene voedingsstof, die slechts bij eene volkomen goede ontwikkeling der verteringsorganen aangewend kan worden, en juist daarom niet aan jonge kinderen moet gegeven worden.

De gustibus non est disputandum. "Het aangename en voortreffelijke meel" wil aan onze slecht opgevoede duitse kinderen maar niet goed smaken. De Revalenta heeft inderdaad eenen onaangename smaak, die mij en vele anderen tegen staat en misselijk maakt.

Kinderen zijn onpartijdig. Dr. Schwarz te Salzburg schrijft, dat de Revalenta door zeker kind met afschuw werd afgewezen, terwijl ze voor zekere dame als purgeermiddel diende.

gevolge zal hebben in den gemiddelden duur van het leven, en in de gezondheids-statistiek onzer eeuw.

Du Barry voert het navolgende getuigschrift aan.

Ik beschouw de Revalenta als eenen zegen voor het geheele menschedom. Mijn kleine jongen schreit iederen morgen om een schaaftje van uw voedingsmiddel.

Walter Knating.

Uitvoeriger staat dit getuigschrift op blad. 14 der Duitse brochure.

Ik kan bijna geene woorden genoeg vinden om uit te drukken hoe weldadig we Revalenta op mijnen kleinen jongen gewerkt heeft, die dagelijks schreit wanneer hij, wakker wordende, niet dadelijk zijn schaaftje met Revalenta krijgt; mijn kind zag geen Doctor meer, sedert wij ons van dit wondermiddel hadden bediend. In mijne oogen, mijne Heeren, zijt gij wezenlijk een ware zegen voor de lijdende menscheid. Met achting, enz.

Walter Knating.

Dr. Hoffmann te Schneeberg (in Saksen) schrijft: de kinderen (die nog geen jaar oud waren) konden niet lang met Revalenta worden gespijsd, daar zij dit meel wegens zijnen onaangenamen smaak niet wilden eten.

De Hr. Pollack, onderwijzer te Munchengrätz (in Bohemen) berigtte mij: „men diende de Revalenta aan twee klierachtige kinderen van zes maanden toe, zoo lang zij dezelve wilden gebruiken, doch zonder eenig gevolg; zij weigerden evenwel spoedig om — zelfs bij den grootsten honger, — de Revalenta in te nemen.”

Zoo lang ik in het denkbeeld verkeerde, dat de Revalenta aangenaam van smaak was, had ik, met het oog op de grootspraak van Du Barry, dat de Revalenta de middelbare levensduur der menschen kon verhoogen, willen vragen, waarom aan de moederborst geene Revalenta in plaats van melk was geschonken. Sedert ik met haren leelijken smaak bekend ben is mij de lust vergaan om daar-naar te vragen.

Luidt het getuigschrift van Evoy reeds op zich zelf als

Fethard, Ierland 21 Oct. 1850.
Eer ik uwe Revalenta begon te gebruiken, verkeerde ik in zulk eenen staat van uitputting, dat ik naar het einde van mijn leven wenschte. Ik kon mij naauwelijks bewegen, mijn lijden was vreeselijk. Dank zij uw meel; ik bevind mij thans zoo wel, dat ik gisteren eene jagt te paard heb mede gemaakt en slooten en heggen zoo goed kon overspringen, als de paarden. Al mijne vrienden zijn verbaasd over deze buitengewone genezing.

Hugh Evoy.

spotternij, dan wordt het dit geheel, als men hoort, hoe de betrekkingen van den hoefsmid Heigl te Starnberg (Opper-Beijeren) zich over de werking der Revalenta uitlaten:

„De smid Heigl is lam over zijn geheele ligchaam, zoodat hem zijn voedsel moet worden gevoerd. Door de wonderkrachten der Revalenta van de H. H. Barry Du Barry bekoord, liet hij zich een blikken bus daarmede gevuld van den heer C. Bronnberger te Munchen komen en werden hem dagelijks een paar eetlepels vol, gekookt zijnde, ingegeven. De werking van deze naar boonen smakende brij was eene hardnekkige onderbuiksverstopping, die bij den tot in de tong verlamden zieken de slechtste uitkomst liet vermoeden. Met Gods hulp werd de aanhoudende verstopping door een langdurig gebruik van het bitterwater van Friedrichshall, en eindelijk door lavementen overwonnen. Wij zijn verplicht om alle lijders voor het gebruik van dit dure en gevaarlijke boonenmeel te waarschuwen, dewijl de hr. Du Barry een kwakzalver moet zijn. Wij doen deze verklaring over-

eenkomstig waarheid en geweten.

Starnberg 10 Dec. 1853.

Barbara Heigl,

Echtgenoot van den zieke.

Karl Kirgel,

Stiefzoon en meesterknecht van Heigl.

De hr. Pollak te Munchen-

Getuigschrift op bladz. 14 der Duitsche brochure van Du Barry.

Solingen 18 Jan. 1853.

Sedert 5 maanden heb ik aan hoest, door bloedspuwen vergezeld, geleden en alle geneesmiddelen bleven vruchteloos, tot dat mijn geneesheer, de bekwaamste in onze stad, nu 8 dagen geleden, mij uwe Revalenta voorschreef, met wier werking ik zeer tevreden ben enz.

Albert Küller.

Hierbij het getuigschrift van onzen landgenoot, den medicinaalraad dr. Wurzer te Bonn, waarvan het 2de gedeelte aldus luidt:

Met het uitstekendste gevolg bedient men zich ook van dit waarlijk onwaardeerbare middel

grätz zag in verscheidene gevallen van keeltering en chronische verkoudheid telkens meer hoestbuijen en grooter heescheid ontstaan, vergezeld van gebrek aan eetlust.

Dr. Hoffmann te Schneeberg deelt het berigt mede van drie longteringzieken, die geen goed gevolg van de Revalenta konden bespeuren, maar die daarmede wegens haren walging verwekenden smaak weder moesten ophouden. Eenteringlijder kreeg telkens na hare aanwending, eene aanhoudende neiging tot braken, en ondervond altijd dat zij hem slecht bekwam.

Dr. Rahn te Zürich wendde bij twee teringlijders de Revalenta aan, waardoor het hoesten vermeerderde en de pols sneller sloeg, zoo. dat het bleek dat het gebruik daarvan stellig moest worden nagelaten.

Dr. Ebersberger te Neurenberg

niet alleen in keel- en borstziekten, waar men pijn en prikkeling wil verzachten, maar ook in long- en keeltering, alwaar het, behalve door zijne voedende eigenschappen, bovenal voortreffelijke diensten bewijst tegen den vaak zoo lastigen hoest, waarom men, zonder der waarheid in het minst te kort te doen, de vaste verzekering kan geven dat de Revalenta beginnende uitputting en tering genezen kan.

Bonn 19 Julij 1853.

Dr. Rud. Wurzer.

Medicinaalraad van het landgraafschap Hessen, geneesheer te Bonn en lid van verschillende geleerde genootschappen.

geeft berigt van eene dame, die tuberkels had, dat zij de Revalenta niet kon verdragen, en dit middel, wegens de zure oprisping, daarvan ondervonden, moest nalaten. Dezelfde geneesheer deelt een berigt mede, van eene andere aan dezelfde ziekte lijdende vrouw, dat de Revalenta de verrigtingen der darmen en de menstruatie onderdrukt heeft en dat deze verschijnselen weder verdwenen waren, toen het gebruik der Revalenta werd nagelaten. Zekere Muller, mede aan tuberkels lijdende, zag dat zijne pijnen vermeerderden en klaagde sterk over een opgezet lijf en verstopping. Dr. Br. gebruikte de Revalenta tegen prikkelende hoest gedurende 3 maanden zonder gevolg.

Volgens het berigt van den geneesheer Meijer-Hofmeister te Zürich kon men op eenen gunstigen invloed der Revalenta bij zenuwachtige vrouwen en hypochondristen hopen. Maar het is bekend, dat deze meer in verbeelding dan werkelijk lijdende zieken ieder nieuw aanbevolen geneesmiddel blindelings zijn toegedaan, doch het weldra weder laten varen.

Ik deel hier de woorden van den genoemden geneesheer mede:

„Mijne ondervinding van het nut der zoogenaamde Revalenta Arabica is niet groot, daar ik in persoon, wegens de kwakzalverachtige aanprijzing van dit geneesmiddel en wegens de mij bekend geworden resultaten van het pharmacologisch onderzoek, nooit in het geval kwam, om het middel aan te

raden, en het veeleer, als eene der tegenwoordig menigvuldige blijkbaar bedriegelijke speculationen, zoo veel mogelijk heb te-gengewerkt. Die gevallen, waarin ik een goed gevolg van het gebruik heb gezien, welker getal ik echter niet bepaald kan opgeven (het mogen er omtrent 5 zijn), waren zwaarmoedige personen, of zenuwachtige vrouwen, die in de keuze hunner spijsen veranderlijk of zeer angstig waren. Zij verdroegen dit voedingsmiddel goed; en in eenige gevallen scheen het den tragen stoelgang te bevorderen. Allen hielden echter na eenigen tijd weder op het te gebruiken, daar de goede gevolgen niet tegen den hoogen prijs konden opwegen. Aan lekkerbekken beviel de smaak niet, en in twee gevallen werd het welsmakende Bacahout de voorkeur gegeven. Voorzeker is de Arrowroot of het rijstemeel bij kinderen, het bereide gerstenmeel bij oudere kinderen en volwassene personen boven de Revalenta te verkiezen. Maar aan de menschen bevalt het nieuwe en buitengewone, en zij houden van afwisseling.

Met achting enz.

Zürich den 24 Novr. 1853.

Dr. Meijer-Hofmeister.

Maar de overige waarnemingen omtrent de goede werking der Revalenta bepalen zich niet bij zekere ziektegevallen. Het is waar, dat Dr. Rahn te Zürich bij maagkramp tweemaal goede werking der Revalenta heeft waargenomen. Hier staat echter de ondervinding van Dr. Hirsch te Aschersleben tegenover, die tweemaal dezelfde pijn door de Revalenta zag verergeren; vervolgens de waarneming van Dr. Lavater te Zürich, dat de Revalenta in de maag eens lijders drukking en pijn had opgewekt, waaraan hij vroeger nooit had geleden; verder twee door Dr. Rahn zelf waargenomene gevallen van slepende ontsteking van de slijmhuide der maag, waar het middel gedurende 1 à 2 dagen geenerlei werking toonde, doch daarna pijn, gebrek aan eetlust en dyspepsie opwekte; eindelijk de opmerking van den gerechtsarts Dr. Nickels te Arnstein, over gevoel van zwaarte en verzwakking in de

maag, met daaropvolgende diarrhee; over 't algemeen van verschillende kanten klagten over dyspeptische verschijnselen (moeijelikheden in de spijsvertering), die op het gebruik der Revalenta gevolgd en met het achterwege laten daarvan ook weder waren verdwenen. Uit deze berigten blijkt tevens, dat met de dyspepsie veel meer hardlijvigheid en verstopping vergezeld ging dan het tegendeel, waardoor namelijk bij lijders aan aambeijen dikwijls zware congestien ontstaan.

Ik zelf, die mij gelukkig over sterke verteringsorganen en over eene krachtige constitutie verheugen kan, heb twee onsen Revalenta, volgens het voorschrift van Du Barry, met 1 kan water gekookt als ontbijt zoo dikwijls genomen, tot dat mij de walgelijke smaak het hart in het lijf deed omkeeren, en is slechts door mij hardlijvigheid, opzetting, obstructies, maar ook eene diuretische werking waargenomen; verschijnselen, die ik ook na het gebruik van boonenmeel heb ondervonden.

Men kan daartegen niet zeggen, dat vooral daar, waar de Revalenta niets geholpen heeft, het gebruik daarvan niet lang genoeg is volgehouden; want vele der getuigschriften waarmede Du Barry zich dekt, zeggen wel degelijk, dat men hare heilzame werking terstond kan bespeuren, bijv. *Albert Küller is over de werking van 8 dagen zeer tevreden* (bladz. 14 der brochure) *Jules Duvoisin* (bladz. 15) *ondervond na de Revalenta drie dagen gebruikt te hebben de gelukkigste gevolgen van dit onwaardeerbare geneesmiddel, en na 8 dagen had alle pijn hem verlaten; bij Mr. Harris was, volgens het getuigenis van zekeren John Dixon* (blz. 21) *de eerste proef, daarmede gedaan, van goeden uitslag; bij Thomas Sherwood bewerkte de Revalenta binnen weinige dagen, eene volkomene verandering in zijn gestel, enz.* Aan het einde van zijn plakkaat, dat, even als al de annonces van Du Barry in de groote dagbladen, door eene houtsnede is versierd, die eene *Revalenta plantage* moet voorstellen, waarin negers de Revalenta-plant uitgraven

en gebukt onder den zwaren last uit het palmbosch hollen, alsof zij het kwade geweten van Du Barry hadden, aan het einde van dit plakkaat dan zegt Du Barry: *Geneesheeren vinden in ons meel een even groot als heilzaam hulpmiddel; inzonderheid daar het op verschillende wijzen kan aangewend worden.* De gunstige invloed, die nimmer faalt, openbaart zich meestal binnen weinige dagen. *De hardnekkigste ziekten, die aan iedere andere, zeer doelmatig schijnende geneeskundige behandeling achttien, twintig, ja zelfs vijftig jaren lang, met geweld weerstand boden, worden nu verloop van slechts weinige weken volkomen overwonnen.* *De Revalenta is tevens, uit een oeconomisch oogpunt beschouwd, een van de meest aanbevelenswaardige geneesmiddelen.* Binnen zeer korten tijd, worden ziekten, die bij het gebruik van gewone artsenijen in verhouding dikwijls vijftigmaal meer kosten veroorzaken, radicaal genezen."

De engelsche getuigschriften spreken, zoo als Du Barry zelf, niet anders dan over den aangenamen smaak der Revalenta. De wansmaak en de tot brakens toe verwekte afkeer van de Revalenta, gebieden op het vasteland het gebruik daarvan na te laten. Dit stemt juist zoo met elkander overeen, als al de opgaven van Du Barry met de waarheid. Misschien kan de Revalenta de zeelucht over het kanaal niet best verdragen. Maar neen, ook de medicinaalraad Dr. Wurzer te Bonn, roemt den goeden smaak der Revalenta. De verschillende oordeelvellingen daarover moeten wel persoonlijk, en in ieders bijzonderen smaak gelegen zijn. Ik twijfel er overigens aan of de heeren Barry Du Barry en de heer Wurzer, veel smaak in de Revalenta bezitten, ik vrees veeleer, dat Du Barry aan een schapenbout boven zijn fabriekaat de voorkeur geeft, maar wil hem zulks alles behalve ten kwade duiden. Hij moet slechts meer medelijden met anderen hebben, en niemand wikkenmeel wegens zijnen goeden smaak opdringen, dat hij met Currypoeder eenen voor ons walgelijken smaak heeft gegeven.

Gaan wij nu al de op mijne vragen ingekomene gunstig luidende *antwoorden over de Revalenta* na, dan zijn het alleen zulke gevallen, waar ruim het dubbele getal (met betrekking tot de gemakkelijke verteerbaarheid en aangename smaak der Revalenta wel het driedubbele getal) van verkeerde werkingen tegenoverstaat. Niet zelden zijn de gunstige resultaten bovendien van twijfelachtigen aard, zooals bijv. het geval door Dr. Rahn medegedeeld, dat eenen ouden man betrof, die wegens eene overprikkeling der maag door eene te rijkelijke dieet ziek was, en bij de Revalenta zekerlijk genas door de zich zelve daarbij opgelegde groote onthouding. Welk ander, onverschillig welk geneesmiddel ook, zoude bij het inacht nemen van eene strenge en geregelde levenswijze, ook niet geholpen hebben? Of liever, bij welk ander middel van denzelfden aard zoude de hier gevolgde levensregel niet hebben gebaat? Een in alle opzichten gezonden agent der Revalenta in Beijeren, heeft zich zelve insgelijks onthouding in spijs en drank, wasschingen met koud en drinken van versch water, alles volgens Du Barry's voorschriften, gedurende eenige weken opgelegd, en tevens van de werkzaamheid des geneesmiddels de proef genomen! Hij is echter zoo eerlijk en verstandig om met naïve openhartigheid te bekennen, dat, zoo hij maar besluiten konde om zijnen eetlust te bedwingen en de flesch wat minder aan te spreken, hij geene Revalenta zoude noodig hebben, om gezond te wezen.

Du Barry ontleent aan de tegenwoordige geneeskunde, waarop hij overigens, wanneer het de invoering der Revalenta geldt, dapper smaalt, voortreffelijke leefregels. Al wil hij zich den schijn geven, dezelve in Arabie der natuur te hebben afgekeken, of al moge hij ze van eenen Arabischen diaeticus of eenen Europeschen gezondheids-apostel hebben ontvangen, deze leefregels, die slechte vertering tegengaan, deze eenvoudige middelen, die veeltijds zonder aanwending van geneesmiddelen helpen, zijn reeds lang als zoodanig bekend, zonder dat men daartoe de heeren Du Barry en hunne Revalenta

noodig heeft. Want wie zoude het willen ontkennen, dat onze verkeerde levenswijze den grond legt tot vele kwalen, waaraan ons ligchaam lijdt. Du Barry raadt om de genezing te bespoedigen, en dus om de Revalenta wat te helpen, des morgens dadelijk na het opstaan, en des avonds voor het naar bed gaan een glas versch water te drinken, zich te wasschen met koud en laauw water, storthaden te gebruiken, zich van koffij, thee, chocolade, versch brood, koek, en pasteijen, specerijen, zuurkool, onrijp ooft, prikkelende sauzen, kaas, nooten, geestrijke dranken en vele andere zaken meer, te onthouden, waaronder ook de gevaarlijkste verwanten der Revalenta, *„sago, griesmeel en boonen”* zijn begrepen.

Deze leefregels, al hoewel niet nieuw, verdienen aller dank, dewijl zij nooit genoeg kunnen herhaald worden. Maar zij hebben hoegenaamd niets met de Revalenta te maken. Eene ligte broodsoep zal, bij vermijding van sterke dranken, van te veel bloedverwekkend stikstofhoudend voedsel en van specerijen niet dezelfde, maar eene verreweg betere werking in onze verwende maag te weeg brengen dan de Revalenta.

Wanneer de heer Du Barry echter, in het schaapsvel gekleed, de Revalenta aanbeveelt, en tevens met een wolfsgelaat de sago, griesmeel en boonen verbiedt, dan valt er aan zijne menschlievende bedoelingen zeer te twijfelen. De zetter van de annonce, had den inval moeten hebben om onder de verbodene dingen nevens de boonen, ook de Revalenta van Du Barry te plaatsen.

Indien onder 302 gevallen, die ik (met meer beleefdheid voor het geduld van den lezer dan Du Barry met zijne getuigschriften doet) niet afzonderlijk durf aan te halen, de Revalenta 210 keeren noch eene kwade noch eene goede uitwerking te weeg bragt, dus voor 70 pct. zich onverschillig toonde; indien zij in 29 gevallen, dus voor naauwelijks 10 pct. een goed resultaat had; en eindelijk in 63 gevallen, dus voor meer dan 20 pct. bewezen nadeel heeft aangebragt, — welk een naam moet er dan aan de pronkerige 50,000 ge-

tuigſchriften, hunnen zin en oorsprong worden gegeven? Schaamteloos is het van eene rijke engelsche firma om Duitschland en het vasteland zoo te willen exploiteren, en schandelijk is het voor ons, om gemakshalve, of uit trotsche zelfgenoegzaamheid niet tegen de aanmatigingen van Du Barry op te komen.

Ik zoude wel eens willen vragen, welke onschadelijke voedingsstof, à la Revalenta behandeld, niet met beter uitzigt op een goed resultaat in de wereld zoude kunnen worden gezonden.

De oude artsen noemen het tarwemeel „een verzachtend middel, in borstziekten” enz. Wanneer Du Barry goed tarwebrood gedroogd, op de *patentmachine* (*die enkel het tarwemeel zoo als het is en wezen moet bearbeidt*) tot poeder gemalen en overal heen gezonden had, dan zoude bovenstaande in procenten uitgedrukte werkingſwijze denkelijk wel eene gunstiger verhouding verkregen hebben; want de dyspeptische verschijnselen (de moeilijke verteerbaarheid met hare gevolgen) zouden niet zoo dikwijls zich hebben kunnen voordoen, en eene gunstige werking van de door Du Barry daarnevens aanbevolene leefregels zoude meermalen zich hebben voorgedaan. Zeker zoude het aantal der gevallen, waarin het middel noch goed noch kwaad doet, gebleven zijn op dezelfde den heer Du Barry verpletterende hoogte. De geleerde Houttuyn verhaalt immers dat hij eenen man gekend heeft van ongeveer 80 jaren „die uit gebrek aan eetlust zeer verzwakt en daaraan bijna gestorven was en eindelijk toch nog door roggenbrood alleen herstelde.” Verder, dat „de toring meermalen alleen door het gebruik van eenen brei uit roggemeel was genezen.” Aan Houttuyn, een man der vorige eeuw kan men niet meer vragen of het roggemeel van eene patentmachine was gekomen. De oude Hollander zoude het hoofd schudden, even als heden ieder verstandig mensch het hoofd schudt over Du Barry's plantages en machine.

Tot besluit dezer afdeeling moet ik de heeren Du Barry tegen boosaardige aanvallen beschermen, die tegen hem wegens

de door Dr. James Stark bij het gebruik der Revalenta waargenomene vergiftigings-verschijnselen konden worden gerigt. De waarneming werd door dien geneesheer aan eenen met rhumatiek en Erythema behebten lijder gedaan. Hoewel deze vergiftiging niet op zich zelve staat, maar door de verlamming der onderste ledematen van den jichtzieken speelgoederenfabrikant S. na het gebruik der echte Revalenta van Du Barry, door Dr. Ebersberger te Neurenberg waargenomen, schijnt te worden bevestigd, zoo geloof ik toch, dat beide verschijnselen toevallig met de Revalenta zijn te zamengekomen. Wanneer de geneesheeren de beide verschijnselen soms niet uit de moeilijke verteerbaarheid der Revalenta willen verklaren, dan zie ik, wat mij aangaat, niet in, welke vergiftige stoffen, (ten zij de grootste nalatigheid plaats hebbe gehad) met de door Du Barry aangewende zaden verwisseld zouden kunnen worden. De grassoorten bevatten behalve de *Lolium temulentum* geene verdachte planten; onder de bekende vlinderbloemen (Papilionaceen) vindt men alleen de *Vicia Ervilia* en *Coronilla varia*, waaraan nadeelige eigenschappen worden toegeschreven.

Vicia Ervilia Willd. (*Ervum Ervilia* L.) komt veelvuldig in zuidelijk Europa, zelden in midden-Europa onder de linzen en de wikken voor. Het meel daarvan onder het brood gemengd, zoude bij menschen en paarden zwakte in de beenen ja zelfs verlamming veroorzaken. Kippen, daarmede gevoederd sterven insgelijks. Dewijl nu in vele streken van Frankrijk en Zwitserland" deze „linzen-wikken" tegelijk met wikken, linzen en erwtsorten geteeld worden, zoo kan men vermoeden, dat zij voor eenen enkelen keer op den molen of liever de patentmachine van Du Barry, bestemd om de wikken fijn te malen, zijn gekomen. Zoo al de door hem verbruikt wordende wikken en linzen hoofdzakelijk in Devonshire en aan den Main geteeld worden, dan moeten er toch bij vermeerderde navraag naar Revalenta ook in andere plaatsen wikken worden gekocht, en de heeren Du Barry zullen geheel als kooplieden te werk

gaan, dat wil zeggen, dáár inkoopen waar het best zal renderen. De gunstige ligging der zeehavens in aanmerking genomen, levert het in vele jaren meer voordeel op, om in de havens van zuidelijk Europa, van noordelijk Afrika, en van klein Azie meelvruchten in te koopen, dan in de nabij Du Barry liggende engelsche graafschappen. Hoewel ik niet weet, of de heeren Du Barry zich wel met juistheid overtuigen, dat de hoekig kogelvormige grijsbruine zaden der *Vicia Ervilia* zich niet onder hunne grondstof bevinden, en hoewel de slechte naam der genoemde planten met de aangevoerde vergiftigings verschijnselen overeenstemmen, zoo kan men toch Du Barry niet van achteloosheid beschuldigen, dewijl Ditterich, zoo als ik later zal opgeven, slechts purgerende eigenschappen bij de wikkenlins heeft waargenomen. *Coronilla varia*, (bontkroonkruid), wordt wel is waar door het vee niet gegeten, doch is toch meer verdacht dan wel werkelijk nadeelig.

Men is, wegens deze twee slechts op zich zelven staande verschijnselen, weinig tot het vermoeden eener vermenging met de zaden of vrucht der dolle kervel of tot eene nog grovere verwisseling geregtigd, al schijnt ook de overeenstemming tusschen de door beide genoemde geneesheeren waargenomene pathologische verschijnselen daarop te wijzen.

VERDENKING TEGEN DE REVALENTA WEGENS DEN AARD HARER AANKONDIGING.

De vorige afdeeling heeft zoo duidelijk bewezen, wat de Revalenta eigenlijk is, dat het geraden kon schijnen om daarmede te besluiten. Van den eenen kant echter wensch ik geen effect te maken, en vrees ook van den anderen kant niet, dat de in den lezer opgewekte overtuiging aangaande de verdichte waarde der Revalenta in 't minst zoude worden geschokt, wanneer Du Barry's aankondigingen daarvan, met betrekking tot haren *vorm*, worden beschouwd.

Wegens eene mij eigen zijnde vrees voor overdrijving heb ik in mijn schrijven van 15 Novr. (blz. 9) van 36,000 gulden gesproken, die Du Barry aan advertentien in Duitschland zoude besteed hebben. Deze som is echter, zoo als ik uit de daarop ingekomene antwoorden zie, veel te laag gesteld.

Op de officieele verzendings-lijst voor advertentien zijn 550 duitsche tijdschriften van staatkundigen en wetenschappelijken inhoud aangeteekend. Onder dit getal zijn de plaatselijke en weekbladen niet begrepen, waaraan Du Barry zijne aankondigingen heeft aangeboden.

De gedrukte aanbieding aan de bladen in het zuiden van
Deutschland luidt aldus :

*Londen 4 April 1853
77 Regentstreet.*

Aan de Redactie der.....

Voor de som van £ 7.10 sh. 1) wenschen wij 15 2) aankondigingen van de inliggende advertentien 3) in uwe courant — het hoofdblad — in alle uitgaven iederen Zaterdag 4) éénmaal geplaatst te zien; de annonces moeten den.... beginnen en ieder nummer ook afzonderlijk eene hier inliggende zinsnede, N°. 1—15 bevatten, tot dat de serie is uitgeput.

De kosten van een volledig afschrift van ieder nummer waarin onze aankondiging verschijnt is in den bovenstaanden prijs begrepen, die gij ons telkens geregeld per post zult gelieven te zenden.

Deze bestelling moet worden aangenomen onder het beding, dat er geene aanvallen tegen ons of onze Revalenta in uw blad zullen worden opgenomen.

Wij verzoeken u per omgaande om bericht der ontvangst van dezen brief.

Met achting

Barry Du Barry en Co.

Eigenaars der Revalenta-plantages en der patent-machine, die alleen de Revalenta zoo als zij is en wezen moet bearbeidt, en hare geneeskracht volkomen ontwikkelt.

1) Deze prijs is in den gedrukten brief opgegeven, dewijl aan de onderscheidene redactiën verschillende sommen zijn aangeboden. De bovenstaande som van 90 gulden is aan kleine weekbladen aangeboden die den afstand eener duitsche mijl doorloopen.

2) In vele aanbiedingen is dit cijfer doorgeschraapt en door 20 vervangen.

3) De veelvuldig afgedrukte aankondiging uit de *Morning Chronicle* met het woord „Hoofdredacteur” ondertekend, voor welker duizendvoudige verspreiding de heer Du Barry op deze wijze zorgt, en ons daarbij wil doen gelooven dat de Redacteurs der Duitsche dagbladen en tijdschriften uit eigen beweging zich verplicht rekenen, om op die wijze op de gewigtige ontdekking der Revalenta opmerkzaam te moeten maken.

4) Du Barry rekent er op, dat de afzonderlijke couranten bij ons kunnen

Deze uitnoodiging aan iedere couranten- redactie doet Du Barry van 3 bladen in folio vergezeld gaan, waarvan het eerste het artikel omtrent de Revalenta, de beide anderen echter 15 uitvoerige lofredenen daarop bevatten, die de redactien met het woord *„ingezonden,”* en van het voorafgaande artikel afgescheiden, in het hoofdblad moeten inlasschen.

Ja, door Du Barry 50 maal 550 of 8250 keeren ingezonden.

Du Barry heeft deze aanbieding aan allerlei wetenschappelijke tijdschriften, aan staatkundige en plaatselijke dagbladen gezonden. Onder de wetenschappelijke tijdschriften moeten niet alleen geneeskundige, natuurwetenschappelijke of huishoudelijke tijdschriften verstaan worden, ik heb zelfs godgeleerde en regtsgeleerde tijdschriften voor mij liggen!

Menige geachte redactie heeft, zoo als ter eere van Duitschland gezegd moet worden, aan deze uitlokkende winst weêrstand geboden en haren goeden naam onbevlekt bewaard.

Ik wil daarentegen het aantal niet opsommen van hen, die zich hebben laten overhalen. Het is genoeg dat bijna van alle zijden het antwoord luidde: „bij ons mogen de aanprijzingen worden bekend gemaakt,” en slechts weinige achterswaardige redacteurs hebben de uitnoodiging afgeslagen. In eenige duitsche staten, bijv. Baden, Mecklenburg, Saksen-Weimar, Hamburg, mag de Revalenta alleen als voedingsmiddel, niet als geneesmiddel, dus zonder de ziekten op te noemen, waarvoor Du Barry haar wilde gebruikt hebben, worden bekend gemaakt. De aanprijzing der Revalenta als geneesmiddel is ook in Beijeren verboden geworden, juist ten tijde dat ik mijne vragen heb rondgezonden, omdat Du Barry een besluit van het Beijersche ministerie van binnenlandsche zaken, den 11 Augustus 1853 uitgevaardigd, had overtreden. Het

---

gekocht worden, en dat iedereen die lezen kan, zich even als in Engeland, op Zaterdagavond zijne courant voor eenige centen koopt, om haar des Zondags te bestuderen. Du Barry is een eerste industrieel, hij wil het Engelsche verbreidingsstelsel zeer practisch op ons toepassen.

ministerie had namelijk, zoo als ik gehoord heb, het advies van de voornaamste geneeskundige faculteiten aangaande de deugzaamheid der Revalenta ingewonnen, en wel ten gevolge van eenen neringtwist tusschen de verkoopers der Revalenta in het klein. Dit had ten gevolge, dat de Revalenta onder de voedingsmiddelen en niet onder de geneesmiddelen gerekend werd te behooren. Het zoude in een bescheiden en verstandig mensch niet zijn opgekomen, om van eene tegen de geneeskracht getuigende goedkeuring eener hooge regtbank openlijk en onder de oogen van het hoogste gezag, als een bewijs vóór de geneeskracht misbruik te maken, dat wil zeggen, om de beoordeeling van de geneeskundige faculteit, dat de Revalenta tot de voedingsmiddelen en niet tot de geneesmiddelen behooren moet, aan het hoofd zijner advertentien te plaatsen, en tegelijk de namen van 50 voorname ziekten daarbij te voegen, waartegen de Revalenta stellig en zeker zal helpen.

Doch men lette slechts op het volgende. De aankondigingen hebben veel geld gekost, en de 20 proct. van de gezamenlijke bruto-ontvangst, die de agenten of commissionnairs voor hunne moeite moeten hebben, opdat zij hun best zullen doen, moeten er immers weder uitgehaald worden.

Wie zou dan nog, zoo als wij eens van den heer Du Barry gehoord hebben, willen gelooven, dat deze menschen-vriend alles voor niets zoude doen, en zich ter liefde van anderen wilde opofferen?

De heer Du Barry heeft ondertusschen veel gewaagd. Vele autoriteiten, die aan zijne zaak met eenen slag den doodsteek konden geven, achten het beneden hunne waarde, om aan zijn fabrikaat de geringste opmerkzaamheid te schenken. Des te meer reden heb ik derhalve om aan de geleerden en geneesheeren, die mij door hunne bereidwillige mededeelingen in staat gesteld hebben Du Barry te ontmaskeren, mijnen innigen dank toe te brengen.

Du Barry's gewaagde stap bestaat daarin, dat zijne aan-

kondigingen in Duitschland hem geene rente zullen opbrengen. De loop, dien de Revalenta-handel dwaselijk heeft genomen, heeft reeds geleerd, dat, ondanks al de daarmede gepleegde kwakzalverij, de kunstmatig verwekte sympathie daarvoor na 2 à 3 jaren weder over gaat, en door geene pogingen hoe-genaamd kan worden levendig gehouden. Een jaar lang zal Du Barry in Duitschland daarvan profiteren. Want wanneer deze bladzijden, die mij geen voordeel aanbrengen, maar voortgebracht uit de nietigheid der zaak, hunne zending vervullen, dan is het spel van Du Barry uitgespeeld. Ik beklag slechts alleen die arme zieken, die tot nu toe aan de heeren Du Barry gelegenheid hebben gegeven, om een deel hunner onkosten terug te erlangen. In stede van zich de noodzakelijkste hulp en verligting te bezorgen, hunne kamers te verwarmen en zich betere spijsen aan te schaffen, hebben deze arme lieden brei van wikkemeel onder den naam van Revalenta gegeten en wel voor den dertigvoudigen prijs van wat zij waard is. Ieder bedrog behoort op straffe te worden verboden. De gedachte echter, dat de armen van Duitschland eenige honderdduizenden guldens onkosten en duivelswinsten aan de heeren Du Barry zullen helpen betalen, dwingt mij om ten strijde te gaan tegen de kwakzalverij van Du Barry, voor dat deze ook bij ons victorie roept. De wereld wil bedrogen zijn, maar van den bedrieger kan men toch altijd verlangen, dat hij de armen buiten het spel laat. Het zijn juist deze, die het meest door ziekten aange-tast worden en zich het minst voor bedriegerij kunnen wachten. Welke arme zieke zal er niet gevonden worden, die onder een vijftigtal ziektenamen ook zijn lijden niet vindt opgeteekend? Wie zal niet naar het de gezondheid wedergeevende middel grijpen, zoo als de drenkeling zich aan eenen stroohalm vast-houdt? Geen liefhebbend echtgenoot zal zijne zieke vrouw het middel weigeren, en al ware het ook met op-offering van het noodigste, de tot hare genezing noodige hulpmiddelen willen onthouden. Geen vader zal voor zijn ziek

kind het aanschaffen der kostbare Revalenta aan de moeder willen weigeren, zoodra deze door het weekblad kennis heeft gemaakt met de zegeningen, die voor het menschdom in Du Barry's Revalenta zijn weggelegd. Hij, die rijke man aan den Theems, speculeert op de massa van het volk; het is hem minder te doen om het geld van het beschaafde publiek, want hij weet zeer wel, dat dit hem doorziet, en geeft geen antwoord, wanneer de aard zijner Revalenta en zijn karakter in wetenschappelijke tijdschriften wordt ontmaskerd.

Dit wat de kosten betreft; maar nu de bewijzen tegen de echtheid der getuigschriften.

In Engeland en Noord-Amerika is het systeem der annonces en affiches een wezenlijk onding geworden. Reusachtige geschriften van onderscheidene Associatiën bedekken in Londen, Liverpool, New-York de huizen van boven tot beneden, waar men het oog wendt. Waar slechts een ledig plekje aan den muur is te ontdekken, daar wordt het terstond met billetten van zeer wit papier, waarop de grootste letters staan gedrukt, bedekt. De eene aankondiging verdringt de andere. Op den wit gepleisterden muur zijn de firma's der handelaars geschreven. Houten kasten beplakt met annonces worden door daarin verborgen mannen, die hiertoe zijn afgehuurd, gedragen of op wagens langzaam door de straten gereden.

Dit alles strookt niet met het gevoel der Duitschers en al spelen de annonces in Berlijn en Weenen, Hamburg en Munchen geene onbeduidende rol, dan komen deze toch met die te Londen en New-York in geene vergelijking.

De loftuitingen van Du Barry's waar in de deutsche dagbladen geven ons een denkbeeld, hoe in Engeland de artikelen aan den man worden gebracht. Indien zulks den Revalenta-fabriekant bij ons gelukt, dan vindt hij van hier en elders spoedig navolgers, die deze wijze van annunceren op andere artikelen en uitvindingen om het publiek tot koopen uit te lokken, zullen beproeven. Op eenigzins kleinere schaal zien wij dit reeds bij de Goldberger kettingen tegen de Rhu-

matiek, het *geneesmiddel voor de geheele wereld* van Dr. (!) Jansen, en al de geheime geneesmiddelen, die sedert 10 jaren het licht gezien hebben, even zoo spoedig weder verdwenen zijn, en hen die ze gebruikten slechts nadeel hebben berokkend. Maar, zoo als reeds gezegd is, deze wijze van aankondigen stuit den Duitscher tegen de borst. Het oordeel van hen, die deze zaak beter inzien, is eenparig: „slechts een kwakzalver kan zijne waar aldus aankondigen.” Was de Revalenta werkelijk iets goeds, dan zoude zij toch wel opgang maken, zonder deze belagchelijken lofspraken; maar het is juist die kwakzalverij die bewijst, dat de verspreider daarvan niet zeker van zijne zaak is.”

Hem, die deze annonces met opmerkzaamheid nagaat, die namelijk de op blad. 3 aangevoerde, bij Eduard Heinrich Meijer, te Leipzig, in commissie gezondene brochure: *De ziekten der spijsverteringswerktuigen op eene natuurlijke wijze hersteld* aan een nader onderzoek onderwerpt, dien moet het tevens in het oog vallen, dat de 15 aanprijzingen allen van ééne hand afkomstig, of ten minste op dezelfde leest geschoeid zijn. Onder deze te Londen ¹⁾ uitgevaardigde lofspraken, ²⁾ vinden wij meestal in de brochure de namen van duitsche couranten vermeld. Op bl. 30 ³⁾ der Brochure laten de heeren Du Barry de *Cölner Zeitung* uitroepen: „*Het is voorzeker streelend en benijdenswaardig zich even als de heeren Du Barry erkend te zien als redders van zoo vele lijdende natuurgenoeten.*” Op blad. 31 en 32 der Brochure komt eene lofspraak voor door de *Weserzeitung* opgegeven. De eerwaarde heer Alex. Stuart, aartsdeken van Ross, de advocaat Hunt en de majoor Edin hebben zich echter nooit schrif-

---

1) Van Londen April 1853 heb ik dezelve in het oorspronkelijke voor mij liggen, door de in het duistere gehulde Barry Du Barry en Co. onderteekend.

2) Ik mag deze wegens hunne grootte niet herhalen, deels, omdat zij door allen die couranten lezen tot vervelens toe gezien worden, ten anderen, omdat zij denkelijk toch zouden worden overgeslagen.

3) Ik heb hier de cijfers van de bladzijden der hollandsche brochure gevolgd, waar ik op blad. 3 van gesproken heb.

VERT.

telijk tot de Redactie der *Weserzeitung* gewend om daardoor hunne dankbaarheid aan de heeren Du Barry bekend te maken, en evenwel vermeet Du Barry zich, zulks door de onderteekening te doen gelooven. ¹⁾ Op bladz. 32 en 33 laat onze held de *Triester Zeitung* spreken als of de heer Evans Pepperell aan deze (en aan de *Posener Zeitung* bladz. 39) zijne dankbetuiging jegens Du Barry had opgedragen. ²⁾ Moet men het niet zonderling vinden, dat een Duitscher, om een' landgenoot in Duitschland zijnen dank toe te brengen zich van de russische taal en een dagblad van Moskou, van de fransche taal en van het Journaal van Constantinopel bedient? En Du Barry ziet daarvan de ongerijmdheid niet in? of geloofst hij dat een Duitscher zoo dwaas zoude zijn om zijn *bedrog* niet in te zien? De dagbladen van Weenen de "*Wanderer*" en "*Presse*" moeten ter liefde van zijn geld, van ijver voor hem blaken, de laatstgenoemde (bladz. 34), van de *millioenen lijdens* spreken *die hunne gezondheid aan dit middel hebben te danken*. Weten de heeren Du Barry wel eens wat millioenen zijn? De *Frankfurter Postzeitung* (bl. 36) moet de uitvinding van den steen der wijzen aldus verklaren: "*Du Barry's Revalenta Arabica heeft eindelijk het vraagstuk opgelost, hetwelk in alle tijden, van Hippocrates tot Abernethy, de geleerden uit Engeland deed dwalen*." Begrijpt Du Barry dan niet dat de Duitschers Hippocrates nooit naast Abernethy zullen stellen, en dat dit zoo op zijn engelsch klinkt, als zijne "*angenehmes Farina aangenaam für's Frühstück und Abendbrod*" is ³⁾ Dat de "*Spencersche Zeitung*. Mr.

1) Volgens de deutsche brochure komen deze onderteekeningen in de *Weserzeitung* voor; op bladz. 32 der hollandsche brochure wordt gezegd, dat de opgave der ziekten en de namen der herstelden aan het einde der brochure zullen worden opgegeven.

(VERT.)

2) Dit komt in de deutsche maar niet in de hollandsche brochure voor. (VERT.)

3) Op deze wijze kan geen ook maar half welopgevoede Duitscher spreken. Alleen de Engelschman voor wien iedere zaak, behalve schip, dat hij met het woord vrouw gelijk stelt, zonder geslacht is, kan Farina als onzijdig zelfstandig naamwoord behandelen. De heeren Du Barry koeteren in alle talen, om den luister hunner Revalenta te verhoogen.

J. S. Newton te Plijmouth als correspondent heeft, moet voor de redacteurs dezer courant zelf vreemd zijn. Du Barry heeft deze couranten op zijn engelsch betaald, en even als de booze zich van zijn offer met één' druppel bloeds verzekert, om daar geheel en al meester over te zijn, even zoo maakte Du Barry misbruik van hunne namen, terwijl hij zich niet schaamt om deze in de brochure ¹⁾ als de oorspronkelijke bronnen voor zijne aankondigingen te citeren!

Ondanks dit alles, wil het publiek maar niet in die mate, zooals Du Barry zulks wenscht, de Revalenta gebruiken. Hier over klagende, rigt hij zich zelve middelerwijl een gedenkteeken op, terwijl hij de *„Zeitung von Nord-Deutschland“* laat spreken. (Bladz. 40):

Het publiek vertrouwt natuurlijk slechts langzaam eenen veranderden toestand van zaken; in het onderhavige geval worden nogtans de volkomenste en stelligste bewijzen door de dankbetuigingen van zoo vele duizenden gegeven. Zij rigten een waarlijk nationaal gedenkteeken op voor de grondstelling: Eere dien eere toekomt.

De heeren Du Barry spreken telkens van de *„vrijwillig ingezondene 50,000 getuigschriften.“* Moet men zich verwonderen over dit geringe getal uit millioenen gekozen, zoo veel te minder dan daarover, dat Du Barry aan de Duitsche couranten-redacteurs verzoekt om tegen een aanzienlijk honorarium getuigschriften, in zijn voordeel gesteld, bij een te zamelen. De Heeren Du Barry laten de redacteurs vrije keuze uit de middelen die hiertoe dienstig zijn, terwijl zij in een nader onderzoek, betreffende de echtheid dezer getuigschriften, of in de wijze waarop zij verzameld zijn, vermoedelijk niet wenschen in te dringen. Hebben zich ook ten deele de Duitsche couranten door Du Barry laten overhalen, dan hoop ik toch, dat hij bij geen hunner *de lucri bonus odor ex*

---

1) Op den titel der Brochure staat Londen gedrukt voor rekening van Barry Du Barry en Co.

qualibet re zoo ver gaan zal, dat zij daartoe zulke middelen aanwenden, die door de heeren Du Barry glimlagchende goedgekeurd worden.

In de brochure geven de heeren Du Barry van de 50,000 getuigschriften 59 ten beste. Maar de laatsten dezer 59 getuigschriften zijn zoo flauw, dat ik vrees, dat de 49,941 anderen niets te beteekenen hebben. Deze onbeduidende getuigschriften zijn echter van alle overdrijving ontbloot, en drukken zeer naif het standpunt van den fabrikant uit.

Niemand, die zoo veel goeds van de werking dezer Revalenta Arabica heeft gezien als ik bij mijne moeder, zoude zonder voorraad daarvan willen zijn. Het schijnt mij toe het beste geneesmiddel te zijn."

Edward Corbett.

"De heeren Barry du Barry zullen den heer Dampier zeer verplichten, zoo zij hem na de ontvangst dezer regelen eene kist met 12 hunner onvergelykelijke Revalenta Arabica die goede diensten aan zijn kind bewijst, willen doen toekomen."

Ik moet van 3 getuigschriften, die van Ulex, Ure en Wurzer nog eenige weinige woorden zeggen.

Dat van den heer G. L. Ulex, Apotheker te Hamburg, luidt aldus:

De Revalenta Arabica van Du Barry en Comp., een natuurlijk voedingsmiddel zonder eenige nadeelige bijmengselen, is voorzeker eene voor de gezondheid geschikte en voedende stof.

Hamburg 11 Maart 1851.

Dit strijdt volstrekt niet tegen de waarheid, en Ulex, die volgens de schriftelijke verzekering, die hij mij geeft, niets dan meel van peulvruchten en graansoorten in de Revalenta gevonden heeft, kan het wetenschappelijk verantwoorden, dit getuigschrift te hebben afgegeven. Maar voor welk stikstofhoudend voedingsmiddel konde dit algemeen getuigschrift niet worden afgegeven? De heer Ulex schrijft mij, dat hij het onderzoek op verlangen eens koopmans ondernomen en dit getuigschrift op zekeren tijd (11 Maart 1851) afgegeven heeft,

niet kunnende denken, dat daarvan bij wijze van uithangbord misbruik zoude gemaakt worden. Uit den ophef en het misbruik, dat Du Barry daarvan maakt, kan men zien, dat men zelfs in het afgeven van op goede gronden rustende getuigschriften, die zeer goed kunnen verantwoord worden, voorzigtig te werk moet gaan.

Welke waarde Du Barry aan het getuigschrift van *„den beroemde scheikundige Andrew Ure”* hecht, is aan iedereen bekend, die zich verwaardigd heeft, eenen blik op Du Barry's annonces te werpen. Wanneer Ure nu aan de Ervalenta van Warton **hetzelfde getuigschrift** geeft, dan moet Du Barry toch toestemmen, dat ook in Warton's Ervalenta-plantages het panaceum groeit en kan worden aangekweekt, en dat ook diens patent of wel niet-patentmachine de Ervalenta zoo als zij wezen moet, goed bewerkt en hare geneeskracht volkomen ontwikkelt. Hij moet dan erkennen, dat Ure tusschen **E**rvalenta en **R**evalenta geen onderscheid kan vinden. Beroept Du Barry zich op Ure's oordeel, dan ruimt hij tevens voor Warton eene gevaarlijke plaats als concurrent in. Du Barry was met den heer Ure minder voorzigtig dan met de duitsche couranten-redacteurs. Even als hij deze heeft omgekocht, had hij zich ook van Prof. Ure moeten verzekeren, opdat deze aan niemand een dergelijk getuigschrift voor een stikstofhoudend voedingsmiddel zoude geven. Ik weet niet of Du Barry zoo onvoorzigtig geweest is dit te verzuimen, of dat prof. Ure een aanzoek daartoe heeft van de hand gewezen. Ik vrees, dat het getuigschrift van Ure voor Warton's Ervalenta ouder is, dan dat voor Du Barry's Revalenta, en dat derhalve, indien Warton van Ure begeerd had, wat Du Barry van de duitsche couranten verlangt, de Revalenta in het geheel geen getuigschrift van Ure had kunnen verkrijgen.

Het getuigschrift van Ure

voor du Barry's Revalenta in
de brochure luidt aldus:

*Ik ondergeteekende betuig
hiermede dat du Barry's Re-
valenta Arabica na voorafge-
gaan scheikundig onderzoek
een zuiver plantenmeel, zeer
heilzaam, en ligt verteerbaar is,
eene zachte werking te weeg
brengt op de maag en het on-
derlijf en tevens de slechte
spijsvertering, verstopping en
hare zenuwachtige gevolgen be-
strijdt.*

Andrew Ure

*D. M. Medelid van het kon.
Collegie van Chirurgie, pract.
Chemist.*

voor Warton's Ervalenta uit
de Galignani's Messenger 27
Octr. 1853 vertaald:

*Ik heb Wartons Ervalenta
geanalyseerd en verklaar, dat
het een zuiver planten voort-
brengsel is, voedzaam en gemak-
kelijk verteerbaar, en dat het
de onschatbare eigenschappen
bezit, voortdurende verstopping
te bestrijden en deze te doen
ophouden. De bovengenoemde
Ergalenta is mijns inziens zeer
gezond en heilzaam.*

Andrew Ure

*Doct. Medelid van het kon.
Collegie der Chirurgie enz.*

Over het getuigenis van den heer Dr. Wurzer, Medicaal-
raad te Bonn, dat Du Barry boven aan de rei der annonces
plaatst, wenschte ik liever maar te zwijgen, dewijl het lijn-
regt de berigten, die door de aan mij bekende rationele
artsen aangaande de Revalenta zijn medegedeeld, tegenspreekt.
Ik heb vroeger niet geweten of de heer Wurzer bij de Me-
dische Faculteit te Bonn behoorde. Sedert ik zijn getuig-
schrift ten gunste der Revalenta met de berigten van andere
artsen tevens heb, ben ik overtuigd dat hij aan geene Fa-
culteit eener Hoogeschool in Duitschland kan toebehooren.

Tot besluit het getuigschrift van 3 September 1853 van Dr.
Gattiker en Dr. Müller te Zürich, dat ik niet alleen door den
Agent Simeons in het Frankfurter Journal van 18 November
1853 voor de Duitschers, maar ook in het engelsch vertaald en
door Dr. Gattiker alleen onderteekend, in den *Punch* van 31

December 1853 voor de Engelschen geplaatst zie. Te Zürich praktiseert een geneesheer Dr. Müller, die tot den 26sten Nov. 1853 de Revalenta nog niet had aangewend. Die het getuigschrift onderteekend heeft is een andere Dr. Müller, die de examens in de medicijnen niet heeft afgelegd — en wiens doctorsdiploma dus van eenen twijfelachtigen aard is. Als Dr. Gattiker voortgaat, met zijnen naam aan Du Barry te leenen, dan zal ik mij genoodzaakt zien te openbaren, wat gezegd wordt van zijne relatie met den Revalenta-agent te Zürich. Door ons Duitschers laat Du Barry de geneeskracht zijner Revalenta door eenen engelschen Aartsdeken, door King, Hunt en Pepperell bewijzen; in Engeland is dit zoo afgesleten, dat de duitsche namen van Dr. Gattiker te Zürich, de hofraad Dr. Wurzer te Bonn, en Dr. Gries te Maagdenburg aldaar den lichtglans om de Revalenta moeten bewaren. Men moet zich waarlijk verwonderen over het geduld en het uitvindingsvermogen van Du Barry, den menschevriend.

BESTANDDEELEN DER REVALENTA EN DE ZADEN DER PEULVRUCHTEN ALS VOEDINGSMIDDEL.

Men kan met Du Barry geenen wetenschappelijken weg bewandelen. Het is hem toch om het even, hoe de geleerden over zijn fabriekaat denken en schrijven, wanneer hunne oordeelvelling maar niet in de door het publiek gelezene tijdschriften wordt opgenomen. Het scheikundig en mikroskopisch onderzoek naar de bestanddeelen der Revalenta is echter altijd hetzelfde, want platina-kroezen, glazen buizen en andere middelen daartoe gebezigd, waaronder vooral het scherpe oog van het mikroskoop, kunnen door engelsch geld niet worden omgekocht. Ik wil mij niet vermoeijen met den heer Du Barry aan te toonen, dat men tegenwoordig geen mengsel van boonen en roggemeel voor iets anders kan aanbieden, dan het werkelijk is; liever wil ik hem vragen, waarom hij zoo onbescheiden is om Dr. Winckler te Darmstadt eene belooning van 100,000 £ aan te bieden, terwijl hij naar Dr. Bock, apotheker te Rostock is gegaan om van dezen de kleinere toelage van 1000 gulden (door Du Barry aangeboden, en door Dr. Bock aangenomen) terug te vorderen?

Ook ten opzichte van het ontstaan der Revalenta behoeft men slechts den gang, dien zij genomen heeft, te kennen, dan zal men nog beter weten wat zij is, en wat Du Barry daarmee op het oog heeft.

Toen het linzenmeel in Engeland en Frankrijk onder verschillende vormen en onder de vreemdste namen tot winzuchtige oogmerken misbruikt werd, opdat de baatzuchtige uitvinders er zoo lang mogelijk partij van konden trekken, moest dit bedrog zonder twijfel spoedig ontdekt worden. Men bevond, dat de linzen en de andere peulvruchten beter waren, dan de dietetische naam, die zij in lateren tijd hadden, had kunnen doen vermoeden. Indien nu de verkoop van het linzenmeel verder als eene speculatie ten koste der verbruikers zoude kunnen gelukken, dan moesten er nieuwe titels worden verzonnen. Al wie behalve de Erva- en Revalenta-verkoopters linzenmeel verkocht, werd door deze gelasterd, slecht bejegend en vervolgd. Op welke wijze kon dit echter met vrucht geschieden?

In het jaar 1843 nam Alfred Hooper Nevill een octrooi op de *„Verbetering in het bereiden van Linzen en andere voedingsmiddelen.“* Van dezen Nevill kocht Du Barry het recht om diens octrooi te gebruiken.

Du Barry kreeg met Nevill ongenoegen, waardoor de laatste openlijk verkondigde, dat hij op zijnen molen bestanddeelen voor Du Barry maalde, en dat diens Revalenta Arabica niets dan *Flour of Lentils* (fijn linzenmeel) was.

De engelsche wetgeving op het verleen van octrooi ¹⁾ vereischt, dat de uitvoerige beschrijvingen (complete specification) van uitvindingen, waarop octrooi wordt gevraagd, op het hof der kanselerij (high court of Chancery) worden gedeponeerd en de gelegenheid ter inzage daarvan voor iedereen wordt opengesteld. Deze beschrijvingen worden buitendien van staatswege bekend gemaakt.

---

1) De nieuwe wetgeving waardoor de vroegere op het octrooi, deels vervangen, deels veranderd is, is van den 1sten Julij 1852.

Uit de beschrijving van het octrooi van Nevill ¹⁾ volgt tevens, dat het niets nieuws bevat, en dat het slechts verkregen is om bij annonces in dagbladen te kunnen gebruiken. De beschrijving daarvan, het is een hoofdvereischte van ieder octrooi, dient slechts om iets nieuws te willen voortbrengen, terwijl zij slechts van het breken, pellen en het malen der linzen, en het toevoegen van 2 lood Curry-poeder ²⁾ op 4 ℥ linzenmeel kan gewagen?

Du Barry staat of liever stond in naauwe betrekking met Nevill en Co. Den schrijver van het artikel Revalenta-Ervalenta, in het pharmaceutical Journal Bd. X stond echter eenen brief van Nevill van den navolgenden inhoud ten dienste:

Wij zijn geene koopers van linzen tot dien prijs, als waarvoor gij die verlangt. Wij hebben tusschen de 40 en 50 vaten, en zullen daarvan gaarne tegen 2 pence het ℥ , naar Manchester afgeleverd, verkoopen.

Mei 1851.

Nevill en Comp.

Had Dr. Bock te Rostock dan wel ongelijk, toen hij Du Barry's fabriekaat, na het in het jaar 1851 onderzocht te hebben, voor een mengsel van linzen- en boonenmeel verklaarde?

Du Barry is met Nevill geen vrienden meer. Velen in Engeland stellen dit voor, als of die vijandschap slechts voor de leus is, opdat de strijdenden daardoor in de gelegenheid komen om hunne namen en fabriekaten wederzijds dikwijls in de couranten te noemen ³⁾, en deze daardoor des te beter onder de aandacht des publieks te brengen. Nevill had door zijn octrooi het regt zoeken te verkrijgen, om de vervaardigers en

1) Zie Pharmaceutical Journal X. 64. Deze beschrijving schijnt door Pereira te zijn vervaardigd.

2) Een in de engelsche keuken tamelijk geliefd, hooggeel scherp kruid, dat uit piment, cardamom, gember, galanga, spaansche peper en gewone peper, vooral veel curcuma is te zamengesteld, uit Oost-Indiën wordt ingevoerd en hoofdzakelijk met rijst tot het maken van pudding wordt aangewend.

3) Zulke spiegelgevechten zijn in engelsche dagbladen niet zeldzaam (het pro en contra vaak van denzelfden schrijver), ten einde in het gewoel der wereld de opmerkzaamheid van het publiek daarop te vestigen.

verkoopers van linzenmeel wegens eene vergrijping tegen zijn octrooi in een proces te kunnen wikkelen.

Du Barry waarschuwt voor gevaarlijke en onverteerbare namaaksels¹⁾ der Revalenta, die uit erwten-, boonen-, linzen-, maïs- en tarwemeel bestaan, en bij zijn heilzaam produkt eener afrikaansche plant niet kunnen vergeleken worden. Nevill, wiens belang, zoo als de berigtgever in het Pharmaceutical Journal meent, door dat van Du Barry wordt bevorderd, heeft een octrooi op linzenmeel. Du Barry kan geen octrooi op de Revalenta nemen, dewijl hij volgens de lijsten van invoer geen arabisch plantenmeel invoert, en omdat zijn bedrog, wanneer hij een octrooi op eenig meel uit peulvruchten had genomen, openlijk aan den dag moest komen. Als Nevill en Du Barry echter zamen doen, dan gebruikt gene het koninklijk wapen (Royal arms) om 6 £ van zijn patent linzenmeel (Patent Flour of Lentils) voor 5 schilling en 6 pence te verkoopen, met de waarschuwing op het pakje: *„Laat u niet bedriegen door fraaije namen en bijzonder hooge prijzen;”* Du Barry echter verlokt de ligtgeloovigen met zijnen uit de lucht gegrepenen bedriegelijken naam van Revalenta, waarvan hij het pond tegen den prijs van 2 gulden de beste qualiteit, verkoopt. Wanneer een koopman eenvoudig beproeft, om het artikel zonder eenig geheimzinnig bedrog tegen den gewonen marktprijs te verkoopen, dan kraait Du Barry hem uit, als een „windhandelaar” en Nevill, de eigenaar van het octrooi op linzenmeel, wikkelt hem in een proces wegens vergrijping in diens octrooi. Nevill zoude zich verheugen, dat hij 1 £ van zijne waar tegen 2 pence (4 stuivers Holl.) konde verkoopen, maar ontzegt den koopman het regt om haar te malen, en eene gedaante te geven

1) Er is mij uitdrukkelijk verzekerd, dat van ten naastenbij $\frac{1}{3}$ der 302 waarnemingen, waarvan op bl. 12 en vervolg. eenige proeven zijn opgegeven, de Revalenta, van een der door Du Barry op zijn billet genoemde agenten, is gekocht. Ook bij het laatste $\frac{1}{3}$ gedeelte, waar de waarnemers dit vergeten hebben op te merken, bestaat er geene reden om het tegendeel aan te nemen: want de Revalenta wordt toch alleen, door arme troosteloze zieken, of wel door nieuwsgierige menschen, van Du Barry's agenten gekocht.

„waardoor het een voedsel voor menschen worden kan.” Du Barry beweert dat *het slechts goed voor varkens is*, zoo het niet door hem als Revalenta is verkocht. Deze naam doet de prijs van 1 pence (2 stuivers) tot op 2 shilling 9 pence (2 gulden) stijgen, maar dit ook maar voor Du Barry alleen.

De geachte engelsche berigtgever moge gelijk hebben, dewijl hij digter bij die compagnieschap woont dan ik. Van mijn afgelegen standpunt echter gezien, meen ik de zaak aldus te moeten verklaren:

De goede verstandhouding tusschen Du Barry en Nevill kan werkelijk verstoord zijn. De laatste stelt Du Barry aan de kaak dewijl hij het ware dier zaak publiek maakt. Ieder ander als Du Barry zoude uit het veld geslagen zijn. Hij daarentegen heeft spoedig zijn besluit genomen, hij laat de linzen varen, en neemt paardeboonen. Ik heb ten minste geen reden om te gelooven, dat de verdienstelijke en geleerde Dr. Winckler, apotheker te Darmstadt, zich zoude vergist hebben, toen hij, na de Revalenta onderzocht te hebben, haar voor paardeboonen moest erkennen. En al ware het dat hij zich vergist hadde, en de door hem onderzochte Revalenta de blinkenzadige variëteit der voederwikken bevat had, dan ware dit in allen gevalle eene vergissing, als die welke tusschen witte brood uit tarwe en tusschen witte brood uit spelt (*Triticum Spelta*) bestaat. Is het onderzoek al niet juist, dan heeft Winckler het toch ten naastenbij goed getroffen. En daarom juist de kwaadheid van Du Barry en van Simeons buiten de Affenthor te Frankfort, wier beantwoordingen van Winckler zoo geheel op een en denzelfden leest geschoeid zijn, alsof beide heeren dezelfde persoon waren. Du Barry en Simeons zijn misschien niet ontbloot van eenige kennis in de Botanie, en weten dat paardeboonen en wikken zeer naauw met elkander verwant zijn en tot dezelfde soort behooren. Om die reden waren zij zoo ontsteld over het oordeel, dat Dr. Winckler over de Revalenta had uitgesproken.

Of de Revalenta overigens altijd op dezelfde wijze bereid van de *Patentmaschine* ¹⁾ komt, is eene vraag die ik niet bevestigend kan beantwoorden. Het komt er slechts op aan, of de heeren Du Barry altijd *dezelfde grondstof* weten te krijgen en altijd dezelfde hoeveelheid kaf afzonderen. Hebben zij geene wikken genoeg, dan moeten zij tot de boon ²⁾ overgaan, komen zij daarmede niet toe, dan gebruiken zij waarschijnlijk de linzen. Ten slotte hebben zij allen goed onderzocht en aan Du Barry ligt de schuld. Antwoorden van anderen bezitten voor mij meer autoriteit dan de bewering van Du Barry, want ik heb van agenten, die Du Barry als de zijnen erkent, Revalenta gezien, die verschillende kleuren had.

Du Barry kan zich wel op eene schitterende ontvangst in Duitschland beroemen. Bij zijne intrede verwelkomt hem Dr. Bock in het noorden; Winckler vervolgt hem in het westen, in het midden laten Prof. Runge, de medicinaalraad Schneemann in Hannover, de Leipziger Zeitung van 17 Dec. 1852, het Dresdener Journaal van wege de regering van het koninkrijk Saksen, en een dozijn wetenschappelijke tijdschriften hem geen rust; in het zuiden wordt hij nu, daar hij doof is voor wetenschappelijke teregtwijzingen, op eene praktische wijze geheel en al ontmaskerd. Doch wat gaat dit Du Barry aan? In Duitschland verslagen, staat hij in Rusland, Spanje, kortom daar waar hij zulk een *eensgezinden*

---

1) Ook in de Metropolis aan den Main, moet eene patentmachine zijn. Ik weet niet, en heb het ook niet kunnen te weten komen, of zij van dien aard is, dat zij *slechts alleen* de Revalenta, zoo als zij is en zijn moet, volkomen bewerkt en hare geneeskracht ontwikkelt, dewijl ik noch met den eigenaar daarvan, noch met de heeren Barry du Barry op dien voet sta, om hen hierover inlichtingen te kunnen vragen.

2) Prof. Schenk te Wurtzburg vond dat Wartons Ervalenta uit boonen (Phaseolus) en maïsmeel te zamengesteld was (Buchners Repert. CV. 321), diezelfde Ervalenta, wier gezegende werking door Warton in 20 afdrukken zijner brochure verbreid werd, waarvan natuurlijk ook eene deutsche vertaling (*„Keine Hartleibigkeit mehr,“* Leipzig bei L. Michelsen 1845) moest verschijnen, en waarvoor het op bladz. 38 aangevoerde getuigschrift van Ure is opgesteld.

wederstand niet ontmoet, zoo veel te sterker op, om aldaar weder te krijgen wat hij hier verloren, of wat hij naar zijne berekening nog niet gevonden heeft.

Prof. Schnizlein, te Erlangen, onderzocht op mijn verzoek herhaalde malen de Revalenta met de mikroskoop. Zijne volharding en veelomvattende kennis is het gelukt, de overeenkomst tusschen de Revalenta, en een meelmengsel uit roggenmeel en de zaden der voederwikke, (*Vicia sativa*) aan te wijzen. Hij vergeleek en teekende meesterlijk het meel en het zetmeel van een groot aantal plantensoorten en derzelver deelen met juistheid af. De beste Revalenta-soort bevat (behalve het zetmeel der peulvruchten) meer zetmeel uit het meel van granen en minder zaadhuiden, de gewone Revalenta daarentegen meer wikkenmeel en deelen van de zaadhuiden der wikken. Ik vond zelf wel de bruingeete zaadhuiden, maar Schnizlein verklaarde mij het schijnbaar segrijnachtige voorkomen, den bouw van deze kort-wigvormige, propvormige, op de zaden perpendiculair geplaatste cellen met zeer dikken wand en naauwe opening, terwijl hij eene overlangsche snede daarin maakte. Het is hier de plaats niet om de gevolgtrekking op te geven, die ik daaruit kon opmaken; evenmin wil ik, wat hunne scheikundige samenstelling betreft, mij hier verdiepen in de overeenkomst der Revalenta met een mengsel uit zetmeel van wikken en dat van gerst afkomstig. Volgens het onderzoek van Schnizlein bleef mij slechts de vergelijking over, die ik in het werk stelde, en die mij aanleiding gaf, om het resultaat dat Schnizlein uit die vergelijking trok in alle deelen te bevestigen.

Zeer weinig van de zaadhuid der wikken in de beste qualiteit, meer in de gewone, wikken zetmeel, legumine, zetmeel der rogge, ontbreken van spiraalvaten, driebasisch phosphorzure zouten in de asch, keukenzout (in verreweg grootere hoeveelheid dan in de wikken), deze bestanddeelen in de Revalenta aangetoond te hebben is voor zaakkundi-

gen voldoende. Dat het de heeren Du Barry niet voldoet, om zich gevangen te geven, welnu, dit is een bewijs te meer voor hunne onwetenschap.

De Revalenta wordt volkomen vervangen door een mengsel van meel der blinkendzadige voederwikke (*Vicia sativa ochrosperma*), gepelde gerst en zeer weinig keuken zout. Gebruikt men van wikken en linzen (*Vicia Ervilia Willd.*) gelijke deelen, dan verkrijgt de Revalenta eene meer purgerende, in het tegenovergestelde geval eene meer adstringerende werking. Het mengsel is gemakkelijker verteerbaar, wanneer men de wikken-zaden in onrijpen toestand inoogst, tot het genoemde doel voor het malen droogt, of zeer zwak roost, op den molen pelt of ten minste het grootste deel der zaadhuiden afzondert. Door in plaats van zetmeel uit gerst gekiemde, dat is ten deele in mout veranderde, gerst aan te wenden, wordt de dyspepsie insgelijks tegengewerkt. Door deze behandeling wordt het Curry-poeder, dat den Duitschen lekkerbekken zoo bijzonder tegenstaat, geheel en al vervangen. Ik heb uit Londen Curry-poeder laten komen, en uit 2 ℥ gepelde wikken, 1 ℥ gepelde gerst, 1 lood keuken zout en $\frac{1}{2}$ lood Curry-poeder een mengsel gemaakt, dat zoo niet volkomen, dan toch in kleur, werking, leelijke smaak en reuk, de Revalenta zeer naauwkeurig nabij kwam.

Du Barry verkoopt dus een meel uit zaden daargesteld, waarvan het voedend vermogen nooit is betwijfeld. Zoolang dit middel van hem afkomstig is, schrijft hij daaraan eene bijzonder groote geneeskracht toe, doch zoodra anderen het zich langs eenen korteren en goedkooperen weg willen verschaffen, dan doet de vrees voor het nadeel dat zijne winzucht zal ondergaan, hem uitroepen: *„door deze en dergelijke spijzen worden paarden blind en lam, en gij o menschen, wilt ze gaan gebruiken.”* 1)

---

1) De firma Du Barry-Simeons weet zeker niet, dat Geleerden de tarwe

Laat ons ook hier weder de geschiedenis raadplegen.

Het menschdom heeft reeds van de vroegste tijden af linzen gegeten, want in Genesis 34. lezen wij, dat Ezau van een voor Jakob toebereid linzen-geregt heeft gegeten. Had de edele Du Barry aan Ezau een raad kunnen geven, dan zoude de laatste zich misschien, wegens de moeilijke verteerbaarheid der peulvruchten, hebben onthouden van het verkoopen van zijn eerstgeboorterecht voor een linzenkooksel.

Eenzoo behooren de paardeboonen tot de oudste kultuurgewassen.

Deze planten zijn oorspronkelijk afkomstig van den zuidelijken oever der Kaspische zee, uit Perzie, Klein-Azië, Egypte, in 't algemeen uit het Oosten, en zijn van daar over het grootste gedeelte der aarde verbreid, dewijl zij overal wegens hunne voedende bestanddeelen werden aangekweekt. Het is daarom wel te begrijpen, dat de oudste oorkonden over de kweekrijen dienaangaande berigten mededeelde.

De naam Faba voor de paardeboonen is denkelijk *φάβειν*, afkomstig, quia primum homines hoc legumine usi sunt (Isidorus). Zij werden zelfs als artsenijs reeds in de vroegste tijden gebruikt. De Arabieren gaven in hunne veldtogten geen ander geneesmiddel dan linzen-aftreksel aan hunnie zieken te drinken. Alexander Trallianus roemde voornamelijk de ontbolsterde Egyptische linzen, als een voedsel voor zieken, zonder evenwel daarop een octrooi te hebben genomen, wat voor de Heeren Nevill en Comp. 1200 jaren later bewaard is gebleven! Du Barry had dus bij de gepelde linzen ¹⁾

---

voor een veel te voedzaam, zwaar en in ieder opzigt nadeelig voedsel voor paarden hebben verklaard. (Linn. Syst. veget. Bd. XII, 577 nach der 13 lat. Ausgabe.)

1) De kleurstof van de zaden der linzen bevindt zich uitsluitend in de zaadhuiden en wordt dus door het pellen verwijderd. De Cotyledonen en ook geen gedeelte van het Embryo bevatten eenig spoor van kleurstof. Bij de paardeboonen is het desgelijks. Het is overigens opmerkelijk dat de paardeboonen uit den Ries (Beijeren) en uit Noord-Duitschland minder kleefstof bevatten dan die uit Hessen.

kunnen blijven, en bij deze zelfs eerder van Arabie en Afrika moeten spreken, dan bij de voederwikke.

Reeds spoedig kregen de peulvruchten den naam dat zij moeilijk te verteren waren; maar even spoedig werd dit tegengesproken. Men beweert, dat de volgelingen van Pythagoras, zich van het gebruik der boonen hebben onthouden en dat hij zijne jongeren zelfs niet door met boonen beplante akkers liet gaan! Zoo veel is zeker, dat de bloesem der paardeboonen eenen aangenamen en sterken geur verspreidt. Wanneer men zich in de nabijheid van groote boonen-akkers ophoudt, dan krijgt men, vooral des avonds, meestal hoofdpijn. Overigens is mij, uit eigene ondervinding althans geene schadelijke eigenschap der paardeboonen bekend.

Aristoxenes daarentegen zegt, dat Pythagoras deze boonen hoofdzakelijk boven alle groenten heeft aanbevolen. Is het bedoelde verbod van Pythagoras op de *Vicia Faba* van toepassing, dan kan dit echter alleen de rijpe en ongepelde paardeboonen gelden. Van de met de boonen zeer verwant zijnde erwten (*Pisum sativum*), geeft de Salernitaansche school, dat regimen sanitatis of *flos medicinae* der middeleeuwen, het dietetische punt dicht: *Sunt inflativa cum pellibus atque nociva, pellibus ablatis sunt bona pisa satis*.

Het zal der geneeskunde wel niet moeilijk zijn, om de ziektegevallen op te sommen, waarin de gepelde paardeboonen van nut kunnen zijn. Het blijkt reeds uit haar gehalte van legumine en zetmeel (10% van het eerste, 34% van het tweede), dat zij tot de gemakkelijker verteerbare peulvruchten behoort. Door haar bij hoogstens 50 grad. Cels. te droogen, verkrijgt de paardeboon eenen aangenamen smaak, die veel verschilt van den eigenlijken, leelijken smaak aan de Revalenta, de voederwikke de boonen, erwten, linzen enz. eigen. In den natten zomer van 1853 is de paardeboon zeer overvloedig gewonnen, en zij wordt thans in het zuiden van Duitschland wegens de duurte der rogge in aanmerkelijke hoeveelheid onder het roggenbroodsdeeg gemengd. In haar

geheel gekookt, en door middel van persen door een zeef van hare doppen ontdaan, leveren zij eenen brij op, die als soep en groente, even als erwten en linzen, kan gegeten worden. „De paardeboon is de aardappel van het zuiden” zegt Risso. In de omstreken van Nizza kweekt men de zes voet hooge variëteit van de *Vicia Faba Meridionalis* aan. Men eet de zaden versch, zoolang zij niet geheel en al rijp zijn, de gedroogden maken in den winter het hoofdvoedsel der boeren uit.

Du Barry heeft ten slotte met al zijne kwakzalverij toch deze verdienste, dat hij op een voedsel heeft gewezen, dat eenigzins miskend, of wat verkeerd is beoordeeld. Dit is zonder twijfel eene tamelijk indirecte verdienste, waarvan hij, bedrieg ik mij niet, zeer gaarne afstand zoude gedaan hebben, wanneer men hem maar rustig met zijne bedriegerij, met de Revalenta gepleegd, had laten voortgaan. Welken invloed echter zouden de zaden der voederwikke wel op het menschelijk gestel uitoefenen? De gemelde 302 waarnemingen bij de Revalenta opgemerkt, geven reeds ten deele uitsluitel daarop. Het oordeel over de voederwikke daarin uitgesproken, luidt niet bijzonder gunstig, hoewel haar voorzeker een dietetisch voordeel in zekere gevallen is af te winnen. Vroeger werden de zaden der *Vicia sativa* in pokken en mazelen en voor de genezing van den buikloop en oplossing van den steen ¹⁾ in dranken voorgeschreven of uitwendig in verzachtende pappen gebruikt. Een ieder kan bij zich zelven zwakke diuretische eigenschappen der voederwikke opmerken. Dittrich ²⁾ heeft bewezen, dat zoo men het meel der linze (*Ervum Ervilia* L.) matig als soep gebruikt, de stoelgang bevordert wordt. Dezelfde werking is reeds vroeger door opmerkelijke diatetice bij het meel van gepelde snijboonen (*Phaseolus* soorten) waargenomen. Het verwondert mij niet zeer,

1) De heer Wurzer schijnt de werken der oudere geneeskundigen grondig te bestuderen.

2) N. Med. Chirurg. Zeitung, 1845 N.º 33.

dat men aan deze zaden, die in het algemeen voor verstoppend worden gehouden, onder zekere voorwaarden geene zacht purgerende werking ontzeggen kan. Du Barry raadt aan om des avonds voor het naar bed gaan, en des morgens voor iets gebruikt te hebben, een glas water te nemen. Wordt hierop in plaats van de gewone koffij, thee of chocolade, een bord vol gekookte wikken, snijboonen of paardeboonenmeel gebruikt, dan zal dit geheel anders werken, als wanneer deze zaden, bij wijze van groenten des middags met vleeschnat of gebrad worden genuttigd. Wordt alsdan de levensregel, door Du Barry aanbevolen, die evenwel niet van hem afkomstig is, naauwkeurig opgevolgd, dan kan het niet missen, of men zal in vele ongesteldheden genezing bespeuren. In het kruidkundig stelsel van Linnæus (volgens de 13e latijnsche uitgave, en naar aanleiding van het vertaalde Hollandsche werk van Houttuyn. Neurenberg, Raspe 1782) staat deel VIII bladz. 617:

„De meel bevattende zaden van de voederwikke zijn niet alleen dikwijls inwendig tot genezing van den buikloop, oplossing van den steen, en tot het naar buiten drijven der pokken en mazelen, maar ook op beter grond uitwendig als verzachtende pappen aangewend; vervolgens zijn zij insgelijks dienstig tot het gewone voeder der duiven en andere grootere vogels en men kan zich ook daarvan in dure tijden, of alleen of met roggemeel vermengd, tot het bakken van brood bedienen.”

Eene werking door Du Barry aan de wikken toegeschreven, moet aan alle gepelde zaden der peulvruchten eigen zijn. In hoe verre daarbij de verhouding tusschen legumine en zetmeel, en tevens, zooals ik op goede gronden meen te kunnen aannemen, de **onrijpe toestand, het langdurig uitdroogen of eene zachte roosting der zaden van invloed is**, zal de ondervinding moeten leeren, waaromtrent dan ook, van de weinig bekende peulvrucht-zaden vooral, nog veel te verwachten is. *Lathyrus sativus*, *Tetragonolobus purpureus*, *Cicer*

arietinum, Cajanus en Dolichos soorten der tropische gewesten, Dolichos sinensis (waarvan de Sagopoeder van Boven afkomstig is, Dolichos Soja (een algemeen voedsel in Japan) bieden een ruim veld tot onderzoek aan, evenwel zoo wij hopen, niet, om, zoo als Du Barry, daarvan eene schandelijke tak van industrie te maken.

Men zal zich spoedig rekenschap kunnen geven van de wijze hoe de peulvruchten werken, en of die werking kan verzacht of in sommige gevallen verbeterd worden, door ze met rogge-tarwe-gerstenmeel, tapiok en palm-sagomeel te vermengen, wanneer men die vermenging naauwkeurig op de wijze van eenen Du Barry onderzoekt, zonder met diens lakenswaardige winzucht behebt te zijn.

EEN OPEN WOORD AAN DE DUITSCHE
REGERINGEN EN AAN DE GENEES-
KUNDIGE FACULTEITEN.

Het wezen der geneeskunde en pharmacie is ontegenzeggelijk in de Duitse staten beter geregeld, dan in Groot-Brittannie en Frankrijk. Het aanzien, dat de geneeskunde in Deutschland geniet, is hoog, het vertrouwen op de geneesheeren groot. Door de pogingen der regeringen is de kwakzalverij onderdrukt, en wanneer zij al het hoofd hier of daar opsteekt, doet zij dit slechts in het duister en op eene kleine schaal. Maar ook die geringe kwakzalverij wacht slechts overal op eenen bijzonderen aanklager om eenen regter te vinden. De hoogere positie, waardoor het wezen der geneeskunde en pharmacie alhier gekenmerkt wordt is door alle bevoegde Engelsche en Fransche staatslieden en geleerden volmondig beaamd. Meermalen reeds zijn er daarom in beide landen groote pogingen in het werk gesteld, om hierin verbetering aan te brengen. Maar de moeilijkheid om deze

pogingen aldaar te doen gelukken is in de wettig vrije uitoefening der beroepen gelegen. Men begrijpt in Engeland en Frankrijk zeer goed dat de hoofdkwaal in het toelaten der kwakzalverachtige, geheime geneesmiddelen moet worden gezocht. In het laatstgenoemde land is wel is waar dit misbruik lang zoo erg niet, want de invoer van alle zamengestelde artsenijen, zelfs die der scheikundige middelen is verboden en het verkoopen van wikkenmeel voor eenen hoogen prijs als geheim geneesmiddel (*Revalenta Arabica* van Du Barry) zoude in Frankrijk volgens decreet van 25 Prairial XIII slechts dan veroorloofd zijn, wanneer Du Barry een Franschman had overgehaald, die eene speciale toestemming van het gouvernement tot het verkoopen daarvan op zijnen naam verkregen had. Wanneer ook op de vroegere strengere wet van 21 Germinal XI een later decreet van 18 Aug. 1810 zoude terug werken, die het verkoop van geheime geneesmiddelen verbiedt, terwijl de uitvinder verplicht is, om het recept daarvan aan de regering af te staan, hetzelfde te onderzoeken, en, ingeval het van aanbelang worde bevonden, dit den uitvinder af te koopen, dan zullen toch daardoor de geheime geneesmiddelen van ingezetenen worden beoordeeld en dan ook op eene wijze (aan Engeland waardig) worden uitgevent.

Voor dergelijke praktijken met geheime geneesmiddelen moeten derhalve alle tot heden voorgeslagene verbeteringen wijken, in de genoemde landen van regeringen, geneeskundige inrigtingen, congressen, associaties, en eenige het welzijn des volks beoogende notabelen uitgaan.

Zulk eenen ergerlijken toestand van zaken zoekt het verkoopen bij ons het burgerregt te verkrijgen. Het begin dat daarmede aanvaankelijk is gemaakt is van groot aanbelang. In geen tijdperk werd het verkoopen van geheime geneesmiddelen in bijna alle Duitsche staten strenger verboden, dan in het tegenwoordige, en evenwel welk een contrast! — nooit werden geheime geneesmiddelen, meer en op zulke eene kwak-

zal veraechtige wijze te koop gevent, dan thans. In plaats van de uitgeroeide kleine knoeijers staan de boekhandelaars Dr. (!) Jansen te Weimar, Spamer te Leipzig en zijn waarschijnlijk maar gefingeerde associé, de gezondheidsraad Dr. Cernow, met de Hiltonsche Zenuwpillen, Goldberger te Berlijn, Barry du Barry te Londen en een aantal anderen op om de Duitsche zieken uit te mergelen. De sedert lang bekende Roob van Laffecteur zal spoedig op nieuw worden uitgevent en aan den man worden gebragt. De tegenwoordige eigenaar der fabriek van de Roob van Laffecteur, de heer Giraudeau de St. Gervais, heeft bereids de *Abeille medicale* voor de som van 30,000 francs aangekocht, en moet het voornemen hebben om nog andere medische tijdschriften te koopen, om deze tot zijn doel met het genoemde Arcanum aan te wenden. Het zal den heer Giraudeau niet missen om ook de Duitsche Siphilis-lijdens aan zijn reddingsanker te doen vastklampen.

Op de meest verschillende wijzen nemen al deze firma's eenen wetenschappelijken toon aan. Nu eens hebben zij de medische tijdschriften aan zich dienstbaar gemaakt, dan weder rukken zij stukken uit medische en lijnregt tegen elkander overstaande geschriften uit hun verband, om daarmede te bewijzen dat de geneeskunst eene onzekere wetenschap¹⁾ is, en

1) Du Barry neemt de vrijheid om zich over de geneeskunde, ten einde zijne brochure ingang te doen vinden (de natuurlijke herstelling der verteringsorganen bij Eduard Heinrich Meijer te Leipzig) zeer verontrust aan te stellen (zie Hollandsche brochure bladz. 4). Wat de eene arts vooruitgang heette, werd bij den ander dwaling genoemd. Want zelfs de geneesmiddelen zijn aan de mode gebonden. Is dit niet een groot bewijs, dat de geneeskunde tot nog toe de hoogste trap niet bereikt en dat zij tot dus verre nog geene bepaalde grondregels heeft, maar meer op bloote gissingen berust? *Op dit oogenblik* zegt Dr. Pinney, "*zijn de stellingen over behandeling bijna even talrijk als de beoefenaren der geneeskunde.*" Ten bewijze hiervoor mogen de talloze wijzen van behandeling in dezelfde ziekten strekken, welke in lijnrechte tegenspraak met elkander zijn; ik bedoel hier de tering. Stroll geeft het invoeren der kinabast als oorzaak van het veelvuldig voorkomen dezer ziekte op. Morton houdt de kinabast voor een heilzaam middel. Reid schrijft deze ziekte toe aan het gebruik der kwikzilverbereidingen. Trillonet be-

dat de zieken zeer verkeerd handelen zich aan wettige geneeskundigen toe te vertrouwen. Door de ondermijning van het vertrouwen op de wettige rationele artsen wordt voor de knoeierijen de weg gebaad en deze ingelijks versterkt. De grond wordt door zoodanige slimme berekeningen beter bewerkt, opdat het zaad door eenen Du Barry, Jansen en Goldberger uitgestrooid, krachtig ontkiemen en opwassen kan.

Du Barry's beweringen mogen in Engeland op de ellendige knoeierijen van Apothekers, Chirurgijs, onbevoegde en onkundige winkeliers en kooplieden van toepassing zijn, maar het is ongehoord en baart inderdaad verwondering om die beweringen in het Duitsch over te brengen en onder ons te verspreiden, zonder, daarbij onzen toestand in aanmerking te nemen. Er worden echter helaas ook onder de geneesheeren in Duitschland mannen gevonden, die het niet beneden zich achten, hunne namen te onteeren, door getuigschriften voor de geheime geneesmiddelen op te stellen en ten beste te geven. Op die geheime geneesmiddelen, die zonder uit-

---

weert daarentegen dat zij slechts door kwikzilver kan genezen worden. Rose zegt dat de tering eene ziekte is, ontstaan door onsteking welke door aderlatingen, purgeermiddelen, verkoelende geneesmiddelen en honger moet genezen worden. Salvadory houdt haar voor eene krachteloosheid, welke prikkelende geneesmiddelen en voedzame kost vereischt. Galenus beveelt azijn aan, als een goed middel om uittering te voorkomen. Dessault en anderen beweren daarentegen dat tering vaak het gevolg is van misbruik maken van azijn, welke sommigen gebruiken als een behoedmiddel tegen het dik worden. Beddoes beveelt de aanwending van het roode vingerhoedskruid aan doch Parr vindt dit kruid eerder schadelijk dan heilzaam. Zoo zeer zijn de grootste geneeskundigen met elkander in tegenspraak over de tering en hare behandelingen, en nog grooter is het verschil van meening in de onderbuiksziekten, gebrekkige spijsvertering, verstopping, zenuw- en nierziekten, waarvoor duizenderlei mixturen te vergeefs en dagelijks beproefd worden door lieden, die eene blinde voorliefde gevoelen voor schadelijke kruiden. Geneesmiddelen zullen steeds zonder gevolg blijven, daar hunne hevige en plotselinge werking, in plaats van de kwaal te verminderen eenen hooger graad van zwakte voortbrengen, waardoor de ziekte heviger wordt en moeilijker te herstellen is.

Het eenige natuurlijke middel, om geneezing daar te stellen is door den heer Du Barry ontdekt.

zondering aan de speculatiegeest en winzuchtige eigenbaat hunnen oorsprong zijn verschuldigd worden door deze, eenen wezenlijken arts onwaardige handelwijze, het zegel gedrukt voor de oogen des publieks. Wanneer hier de censuur in het belang van het verblinde en misleide publiek niet op zijne plaats is, waar dan? En wie is de man, die deze censuur nu onlangs heeft durven ondernemen? Een industrie ridder die alle wetenschappelijke vorming mist of eene vereeniging van lieden aan welke geen middel te gering voorkomt, wanneer dit maar tot het doel kan leiden om de armste lieden aan haar cijsbaar te maken en daardoor van het hunne te berooven.

Du Barry heeft deze misdadige handelwijze tot op den hoogsten trap gevoerd. Al de aanprijzingen der geheime geneesmiddelen zijn er daarom niets te beter om, want achter allen verbergt zich het licht schuwende bedrog. Onder den naam van agenten verschaft de vervaardiger zich op alle plaatsen deelgenooten, wier werkzaamheid hij met $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{3}$ der geheele ontvangst beloont.

Vele Schei- en Natuurkundigen wedijveren wel is waar met elkander, om de geheime middelen te onderzoeken, hunne samenstelling bekend te maken, en het publiek te onderrigten welk een bedrog daarmede wordt bedreven, maar het helpt niets. Den kop van den Hydra gelijk, treden er voor één ontmaskerd geheimmiddel twee nieuwen in de plaats, en is de naam van eenen gewetenloozen fabrickant na verloop van eenige jaren op den achtergrond geraakt, dewijl de ervaring het onderzoek van schei- en natuurkundigen heeft bevestigd, dan staan daarvoor een aantal anderen op, of de beruchte persoon begint vaak op nieuw onder eene en anderen naam het oude spel. Wie zoude gedacht hebben dat J. F. Goldberger te Berlijn, nadat zijne rhumatische kettingen hunnen roem geheel en al overleefd hadden, en bijv. in Beijeren na het einde der 2 jaren waarin hem het verkoopen daarvan was toegestaan na welken tijd de vernieuwde

vergunning daartoe was geweigerd, dat thans deze zelfde Goldberger de dikwijls aangekondigde *„Aromatische geneeskrachtige kruidenzeep van Dr. Borchardt,“ de Aromatische tandpasta van Dr. Suinde Boutemard, de kruiden bonbons van de k. pr. kreits physicus Dr. Koch* vervaardigt? En toch is dit zoo! De apotheker Sallinger te München heeft bij de koninkl. kreits-regering van Boven-Beijeren, de vergunning verzocht om de zoo evengenoemde drie geheime geneesmiddelen te verkoopen, en op de goedgunstige aanbeveling van de koninkl. Beyers. geneeskundige faculteit, de toestemming daarvoor voor 5 jaren verkregen, met de bepaling, dat deze middelen in het koninkrijk Beijeren uitsluitend door de apothekers moeten afgeleverd worden. Goldberger, wiens naam geheel in de vergetelheid geraakt was, schijnt bij Sallinger's verzoek om gemeld verlof niet eens te zijn genoemd. Nadat nu echter die vergunning is verleend, zendt Goldberger uit Berlijn aan de apothekers eene gedrukte uitnoodiging om die artikels voor hem te willen verkoopen, waaruit korthedshalve slechts de volgende zinsneden hoofdzakelijk zijn overgenomen.

Berlijn, datum van den poststempel.

Zeër Geëerde heer!

Uit het in de gedrukte copie voorkomende hiernevens gevoegde besluit der kon. regering van Boven-Beijeren gedat. Munchen 22 Sept. 1853 zult UEd. ontwaren, dat op de goedgunstige aanbeveling van de kon. geneeskundige faculteit en op het door mij bewerkte verzoek van mijnen vriend de heer C. Sallinger Apotheker te Munchen, de **allerhoogste vergunning** is verkregen, om mijne drie onderstaande opgegevene specialiteiten in den omtrek van het koninkrijk Beijeren te laten verkoopen.

Wegens het groote debiet dezer drie artikelen, die oorspronkelijk het eerst door mij in den handel zijn gebragt, volgens eene wettig geslotene overeenkomst ook **mij** alleen uitsluitend toekomt, en luidens de allerhoogste vergunning dat het debiet daarvan in Beijeren onder die bijzondere bepaling is toegestaan, dat de leverantie slechts **door de neringdoende Heeren Apothekers** mag geshieden, zoo doet het mij veel genoegen, mijnheer, om u in commissie een depôt te uwer plaatse van deze bekende, voortreffelijke artikelen bij deze te kunnen aanbieden.

Ik vlei mij daarom, dat deze artikelen ook in Beijeren eene zoo veel te gunstiger ontvangst zullen mogen ondervinden, daar de omstandigheid, dat

zij alleen in apotheken te verkrijgen zijn, zonder twijfel geschikt kan geacht worden om dezelve reeds bij voorraad in het vertrouwen des publieks aan te bevelen. De conditien daaromtrent zijn even zoo goed als voordeelig voor UEd, dewijl ik, UEd. **alles in commissie** leverende eene **provisie van 20 pet.** van de vastgestelde verkoopprijzen afsta, alle onkosten voor vracht en de voor het annouceren dier artikelen noodige advertentien alleen **voor mijne rekening** neem; terwijl ik UEd. verzoek om het bedrag der ontvangene goederen, na aftrek der door UEd. gemaakte onvermijdelijke onkosten, steeds bij iedere nieuwe bestelling aan mij te willen voldoen.

Ik verzoek UEd. tevens om mij dan te melden, of er in uwe woonplaats een **plaatselijk dagblad** uitkomt, welk distrikt- week- of nijverheidsblad hoe ook genoemd **in de omstreken** wordt uitgegeven en welke de **grootere dagbladen** zijn, die aldaar het meest worden gelezen.

Terwijl ik UEd. gunstig antwoord hierop, zoo mogelijk per omgaande post, te gemoet zie, zal het mij bijzonder aangenaam zijn, om met UEd. betrekkelijk deze **sollide en voor aftrek** vatbare artikelen eene overeenkomst te kunnen aangaan, en noem mij in afwachting daarvan met alle hoogachting,

GOLDBERGER.

Even als Du Barry eens eene goedkeuring van de geneeskundige faculteit verdraaide (bladz. 29) tot dat de Beijersche regering, uit verontwaardiging over Du Barry, in November 1853 aan de Beijersche dagbladen beval, om de aanprijzing der Revalenta als arts en ijmiddel te staken, even zoo wordt thans door Goldberger van de door de Beijersche regering aan den apotheker Sallinger te Munchen gegevene vergunning misbruik gemaakt. Goldberger's agenten Carl. Frech te Giessen en Valentin Wiessler te Butzbach spreken in de Hessische dagbladen aldus:

Giessen. De aromatische tandpasta van Dr. Suin de Boutemard, verkrijgt wegens hare bekende doelmatigheid om de tanden en het tandvleesch te conserveren en wegens wezenlijke voordeelen boven alle andere verschillende tand poeders, eenen immer toenemenden roemrijken naam in de verste streken, en is op de goedgunstige aanbeveling van de **koninkl. geneeskundige faculteit** onlangs ook door het **koninkl. beijersche ministerie met een privilegie begiftigd.**

Wat is dit anders dan een welberekend misbruik maken van den naam der hooge autoriteiten, om in Hessen en alle andere staten het publiek tot het aankopen *„eener specialiteit,”* te nopen, waarvan de vervaardiger Goldberger zulk een kwaad geweten heeft en zich zelven

zijnzen kwaden naam zoozeer bewust is, dat hij daarmede niet eens meer openlijk voor den dag durft te komen?

De annonces in een Berlijnsch officieel dagblad van een boekje over appelwijn van I. C. W. Petsch, vroeger metse-laarsgezel, grenst aan het belagchelijke, maar maakt juist daarom bij het minder oordeelkundige deel des publieks geen gering effect.

De grondoorzaak der meeste ziekten is eene door verslijming der maag veroorzaakte verstoring der verterings- en bloedvormende organen in der-zelver regelmatige functiën, waardoor de grondstof der sappen van het voedsel het bloed verdikt, verslijmt, en onzuivere gazsoorten worden gevormd, en kristallisatiën plaats vinden, waarna rhumatisch jichtlijden ontstaat, maar ook eene werkeloosheid der organen te voorschijn komt, die dikwijls in verhardingen ontaardt of afzetsels vormt, die langzamerhand in ontsteking overgaan, en etter voortbrengen, die verstrend op het organismus werkt. Verder verhindert de verslijming het opzuigingsvermogen der zuigaderen, die de wortels van het zenuwstelsel nitmaken, zoodat de zenuwen geen voedsel ontvangen, koorts en ander zenuwlijden het ligchaam verzwakken en verteren. Van de zuiverheid der maagzenuwen hangt de goede bloedvorming, en dus onze lichamelijke welstand af, die met den geest in overeenstemming moet zijn; daardoor kan slechts in- en uitwendig lichamenlijk lijden grondig worden genezen, even als dit bij eene zieke plant door de behoorlijke sapvorming geschiedt. De middelen die men dikwijls verre wil zoeken liggen veelal voor de hand.

Bij hunne uit hunnen aard voortspruitende natuurlijke eenvoudigheid in werking hebben zij tevens de kracht in zich zelve, om de nadeelen aan de wortels toegebracht op te heffen, en de daarvan afhingende kwalen bij eene gezonde levenswijze volkomen te genezen.

Het dierenrijk levert als zoodanig de melk op, het mineraalrijk het water, het plantenrijk blijft niet achter, het verschaft den appel, waarvan het grootste geneezingvermogen minder bekend is, enz. Mijn boekje over den appelwijn, welks inhoud slechts op daadwerkelijke ondervinding is gegrond, en bij mij te verkrijgen is, bevat nadere mededeelingen; ik ben zoo vrij, daarop de aandacht te vestigen, terwijl het tevens der opmerkzaamheid der gezondheidspolie niet onwaardig kan worden gerekend.

Berlijn, Novr. 1853.

J. C. W. Petsch,
Hausvoigteiplatz N°. 2.

Het boekje over den appelwijn, mag altijd geannonceerd worden; maar de daarbij gevoegde pathologische beschouwingen, kunnen zelfs in Pruisen, waar de censuur is opgeheven, voor altijd verboden worden. Even als de staat het regt moet

hebben, om in zedelijk opzicht de censuur uit te oefenen en bijv. het schandelijk geschrift *„der persönliche Schutz”*¹⁾ te verbieden, evenzoo moet hem dit regt in betrekking tot de gezondheidspolitie onwedersprekelijk worden toegekend; want was er tot nu toe slechts sprake van geheime middelen, die misschien niet schadelijk zijn, dan zijn er echter nog velen die zonder twijfel nadeelig zijn. Velen daaronder behooren juist onder de sterkwerkende en vergiftige middelen, die verkeerd aangewend, de nadeeligste gevolgen hebben te weeg gebracht, en dagelijks kunnen doen ontstaan. Onder meer anderen wil ik hier slechts aanvoeren het kwikzilver bevattende *„middel van Dr. Belliol, tot radicale genezing der klieren, uitslag enz.”* Dr. Belliol ijvert in zijne brochure over het misbruik der kwikmiddelen tegen de genoemde kwalen aangewend en beveelt daarentegen zijn zoo als het heet *„uit plantaardige stoffen zamengesteld geheimmiddel,”* aan. Toen een geacht man dit middel, na daarover vooraf met den heer Belliol geraadpleegd te hebben, door den uitgever der brochure zelf uit Parijs had laten komen, wees een chemisch onderzoek daarin zoo vele kwikbereidingen aan, dat het daaruit afgescheiden metaal aan den patient ter grootte van eenen erwt konde worden vertoond. Wanneer Belliol echter thans weder in de Deutsche dagbladen zijne middelen aanprijst, dan zou het waarlijk onbillijk zijn, om van het publiek te verlangen dit middel niet te gebruiken, nadat de annonces daarvan zijn geduld. Klieren zijn zulk een algemeen lijden, dat er daarentegen vele hulpbehoevenden zullen worden gevonden, die naar de middelen van Belliol grijpen, en de langzaam werkende probaat gevondene middelen van den rationelen geneesheer, levertraan, jodium middelen en eikelkoffij zullen ter zijde stellen.

1) De welvoegelijkheid verbiedt hierover te schrijven. Dit geschrift van zekeren Laurentius te Leipzig heeft overigens slechts als uithangbord gediend, om onder anderen een ijzer en chinine bevattend middel voor eenen ontzaggelijk hoogen prijs te verkoopen.

Behalve deze nadeelen zoekt men te vergeefs naar slechts een enkel voordeel, dat uit het gebruik der geheime geneesmiddelen voor het publiek zou kunnen voortvloeijen.

Geen enkel, in de geneeskunde ingevoerd blijvend en der menschheid in vele gevallen geluk aanbrengend middel is langs dezen weg opgenomen of ingevoerd geworden. De belangrijke afscheiding van de narkotische, rustgevende, pijnstillende morphine van de opwekkende bestanddeelen van den opium, de afscheiding der alkaloiden van de ondergeschikte bestanddeelen der kinabast, de afzondering der santonine, van het barnsteen-zuur, de ontdekking van het jodium en zijne bereidingen, die van de chloroforme, de invoering der ipecacuanha en van de levertraan, waren in allen opzichte een privilege waard geweest; maar een fatsoenlijk geleerde en onderzoeker is Du Barry niet. Gewoonlijk zijn deze weldadige leden van het menschedom arm gestorven; in plaats dat zij rijkdommen nalaten leven hunne namen voort in de geschiedenis der genees- en scheikunde.

De voordeelen van deze echte heelmiddelen worden aan de lijdenden door de ontdekkers, of de geleerden die hunne werkingen bestudeerd hebben, om niet gegeven. Eerst nadat zij ontdekt en ingevoerd waren, maakte de winzucht zich daarvan meester. De heer Laurentius verkoopt chinine ter waarde van nog niet één gulden voor 70 gulden en maakt daarmede nog eene betere zaak (!) dan met de 13 oplagen van het voor zijne geneesmiddelen als uithangbord dienende geschrift *„der persönlichen Schütz*. De heer de Jongh te 's Gravenhage laat de levertraan te Bergen, nadat zij door bezinken helder is geworden, in nieuwe tonnen vullen en verkoopt haar in dezen *alleen werkzamen (!) toestand* met 100 proc. winst.

Alle geheime middelen hullen zich daarom slechts in eenen geheimzinnigen sluier, dewijl zij hun ontstaan aan winzucht te danken hebben.

Zij kampen met het licht der wetenschap en daar zij dit in het openbaar niet kunnen wederstaan, handelen zij in het duister, en bedienen zich van leugens, laster, haat en nijd.

Geen enkel middel wordt door Laurentius in zijne roborantibus en restaurantibus, ja aphrodisiacis, door de Jongh in zijne levertraan, door Belliol in zijne ondervindingen tegen klieren, door Spamer-Cernow in de Hiltonsche zenuwpillen, door le Roi in zijn kruiden-thee tegen verstopping, door Strahl-Blume in de huispillen, door Lobethal in zijne Essentia antiphtisica, door Giraudeau in zijnen Roob de Laffecteur enz. aangeboden, hetwelk aan onze geneesheeren onbekend was. Bij het groote en wetenschappelijk verkeer tuschen digtbij en verafgelegene landen, door medische tijdschriften, bij de ijverige navorschingen der Duitschers, om van den geneeskundigen toestand in andere staten kennis te nemen, bij den voortgang der natuurwetenschappen, zoude toch een in een ander land ontdekt en waarlijk heilzaam geneesmiddel bij ons niet lang onbekend kunnen blijven. Velen zouden de handen aan het werk slaan om de duisternis over dit middel verspreid, weg te nemen.

Niemand ondervindt dus eenig voordeel van de geheime middelen, maar, (de openlijk nadeelige en ook moeilijker toegelatene middelen daar gelaten) slechts geldelijk nadeel en dat wel ten voordeele van drie klassen van menschen: ten 1ste van de fabrikanten, die eene onmatige hooge winst nemen, ten 2de van hunne handlangers met 20 tot 33 proct. belooning van de geheele ontvangst, en ten 3de van de couranten-redacteurs. Wanneer het uit een staathuishoudkundig oogpunt beschouwd, reeds zeer te betreuren is dat door de winzucht van eenen Du Barry duizende guldens uit het land gelokt en in Engeland worden ingevoerd, dan moet verder nog in aanmerking worden genomen, dat de duizende en honderd duizende guldens voor de groote annonces, door toedoen van Du Barry uit de zakken der armen, in die der couranten-redactien overgaan. In dit geval

blijft het geld wel in het land, maar de onttrekking aan den eenen, de opeenstapeling aan den anderen kant bevordert ons aller ongeluk. Dit ongeluk van Europa en der nieuwere staten is geene volstreckte verarming, want het nationale kapitaal der meeste staten is tot op heden toe toegenomen; het ongeluk bestaat daarin, dat het vermogen, even als in Engeland, zoo ook bij ons in eene betreurenswaardige ongelijke verhouding in de handen van enkele personen als rijkdom geraakt, terwijl de middelbare klasse dagelijks meer en meer verarmt. In den middelstand, in de kracht van een zoo groot mogelijk aantal gegoede families, die alleen de ware oudvaderlijke huishouding mogelijk maken en een voedsel voor de vaderlandsliefde zijn, is de wortel van den voornaamsten steun eens staats gelegen. Mogen de heeren Du Barry, Goldberger, Warton, Dr. Jansen en meer anderen het regt verkrijgen, om deze hechte steunpilaren omverre te werpen? Zij doen het inderdaad zoo lang zij hunne voor hun eigen belang geschrevene loftuitingen uitbazuinen, en het publiek daarmede willen verblinden.

De firma Barry du Barry en Comp., 77 Regentstreet te Londen schijnt zeer goed ingerigt te zijn om zich geldmiddelen te verschaffen. Met welk oogmerk? Wij kunnen door den geheimzinnigen sluijer niet heen zien, maar Du Barry vertoont zich eenigzins spookachtig aan ons.

De aard der zaak brengt het mede, dat de ziekten meestal bij het armoedige gedeelte des volks te huis behooren. Wanneer de arts (bij het gezigt van de groote lichamelijke nooddrift) zich den hopeloozen toestand van een dierbaar lid van een arm gezin niet meer kan ontveinzen en om de laatste spaarpenning dezer familie te ontzien en niet te vergeefs artsenijen te geven, hun zijne liefderijke deelneming betoont, dan verpanden de leden van dat gezin hunne goederen, die zij misschien den volgenden nacht noodig kunnen hebben, wanneer de koorts den zieken weder aangrijpt, om

met het geleende geld voor den 30voudigen prijs wikkenmeel te koopen, of eene Goldberger ketting die geene waarde bezit zich aan te schaffen. Men houdt zich vast aan de reddende woorden, die zoo vaak in de couranten gevonden worden.

Ja, uit volle overtuiging en de handelwijze van Du Barry en meer anderen bejammerende, waag ik het om aan de hooge regtbanken in het belang der lijdende menschheid deze bede te rigten:

„Dat zij de geheime geneesmiddelen met de grootste opmerkzaamheid willen nagaan, dat zij de geneesheeren en apothekers, die deze door getuigschriften bevoordeelen, tot verantwoording roepen, bij herhaling daarvan, hun diploma voor vervallen verklaren en de vrijheid tot uitoefening hunner zaken benemen; verder dat zij het debiet en iedere aanprijzing van geheime geneesmiddelen verbieden en dat zij daardoor de meer en meer toenemende kwakzalverij voor altijd vernietigen.”

NASCHRIFT

VAN DEN VERTALER.

Het was wel niet te denken van eenen man als Du Barry dat hij rustig eene ontmaskering van zijnen bedriegelijken Revalenta-handel zoude kunnen aanzien, zoo als deze in de hier voorgaande bladzijden heeft plaats gehad, zonder zich te voelen aangespoord om den indruk, die de algemeene verspreiding van zoodanige brochure ontwijfelbaar te weeg moet brengen, zoo veel mogelijk te verzwakken, ja kon het hem gelukken geheel en al te vernietigen. Met dit oogmerk heeft hij in de *Allgemeine Zeitung* eene advertentie geplaatst, om de lezers der brochure van Frickhinger op zijne beurt voor dezen te waarschuwen; en hem zelfs met eene geregtelijke vervolging, wegens laster, bedreigd. Frickhinger heeft echter Du Barry op deze aantijging, in het volkomen bewustzijn dat hij regt heeft om Du Barry ten toon te stellen zooals hij verdient, even kernachtig als zaakrijk beantwoord.

Ik heb gemeend dat ik beide artikels, als in onmiddelijk verband met de Revalenta en de brochure van Frickhinger staande, des te eerder achter de vertaling dezer laatste moest laten volgen, dewijl de belanghebbenden daardoor in de gelegenheid gesteld worden, om zoo veel te beter een oordeel over Du Barry's gedrag en over Frickhinger's veroordeeling daarvan, in zijne brochure in het licht gesteld, te kunnen vellen.

Aan de geachte Redactie der
Allgemeine Zeitung.

77 Regentstreet Londen 17 Maart 1854.

Wij kunnen niets minder wenschen, dan eene beperking van de vrijheid der drukpers, die de ontwikkeling van den geest en der materieele belangen des menschedoms zoo zeer bevordert, en voor vorsten en volken van onberekenbaar nut moet geacht worden.

Op ieder weldenkend mensch rust echter de verplichting, om het misbruik dier vrijheid, hetwelk door de verbreiding van onwaarheden en lasteringen slechts onheil zoekt te stichten, tegen te gaan. Wij voldoen aan deze verplichting ten opzichte eener leugenachtige brochure, waarin een gewetenloos apotheker, met name Albert Frickhinger, onder den titel van *Revalenta-Arabica des Du Barry ein grossartiger Betrug, u. s. w.* een aantal van handtastelijke onwaarheden die omtrent zestig bladzijden vullen, voor den prijs van 60 centen publiek maakt. Wij zullen ons van dien lasteraar, alsmede van zijne handlangers en uitgevers krachtens de wet verzekeren, en hen niet alleen door een proces wegens bedreven laster straffen, maar ook tevens de gelegenheid waarnemen om aan de wereld te bewijzen, dat de *Revalenta Arabica* niet uit wikken, erwten, tarwemeel, wijnsteen, paardeboonen enz. bestaat, maar dat zij de haar door lijdens algemeen toegekende en vrijwillig gegevene loftuitingen als het kostelijkst krachtherstellend meel voor zieken van welken ouderdom ook, zwakke kinderen, en ziekten van allerlei aard, ten volle verdient, en dat zij krachtens de uitspraken der heeren Dr. Gries, Gattiker, Wurzer, Schorland, Harvey, Ure, Campbell en duizenden patienten als „eene heerlijke, geluk aanbrengende gave der natuur behoort te worden aangemerkt.”

Alle geachte dagbladen zullen, na deze regelen te hebben ontvangen, hunnen plicht vervullen door hunne kolommen voor de leugenachtige brochure van Frickhinger te sluiten, en zijn oneerlijk doel te verijdelen, waardoor hij met een aantal onwaarheden de beurs van het publiek tracht te ligten.

Barry, Du Barry en Comp.

ANTWOORD.

In het bijblad N°. 82 der *Allgemeine Zeitung* komt Du Barry de meelkooper op tegen mijn geschrift *Revalenta Arabica des Du Barry ein grossartiger Betrug, u. s. w.* zijnde eene opheldering voor hen, die zich van de *Revalenta* willen

bedienen, en een openlijk woord over de geheime middelen aan de Duitsche regeringen en geneeskundige faculteiten.

Ik ben dank verschuldigd aan den man, die zoo ijverig en tevens zoo aardig er toe bijdraagt om het misleide publiek op mijn geschrift opmerkzaam te maken. Ik maak echter tegenover zijne beschuldigingen tegen de wet op de persvrijheid, van mijn regt tot teregtwijzing gebruik, door zijne aanklagt van woord tot woord te ontzenuwen.

1. Mijn geschrift is niet **leugenachtig**, want het bevat niets anders dan daadzaken en de ondervindingen van onwraakbare getuigen.

2. Ik ben niets minder dan **gewetenloos**, want het is juist mijn geweten dat mij niet veroorloofd heeft om Du Barry's optreden in Deutschland langer te dulden.

3. **Handtastelijke onwaarheden** en in het algemeen onwaarheden zijn in mijn geschrift niet te vinden, maar slechts het resultaat van datgeen wat de Revalenta bewezen is te zijn door geneeskundige ondervinding, het mikroskoop en de scheikundige ontleding.

4. Een **lasteraar** ben ik enkel en alleen op het standpunt van den ontmaskerden Du Barry, dewijl ik der wereld openlijk deze waarheid verkondig, dat Du Barry een pond meel aan lijdende personen voor 2 en 4 gulden verkoopt, waarvan de grondstof slechts weinige stuivers kost.

5. **Handlangers** heb ik volstrekt niet. Ik ben aan de achtenswaardigste artsen en geleerden daarentegen de welwillende mededeeling dier waarnemingen verschuldigd, waaruit ik genoodzaakt was mijne gevolgtrekkingen in het belang van het algemeen welzijn te maken.

6. **Wie** het is die voor zijne oneerlijkheid behoort gestraft te worden, staat duidelijk in mijn geschrift te lezen.

7. De meelkooper Du Barry, **moet eerst kunnen bewijzen**, dat de Revalenta geen wikkenmeel is. Ik heb nergens gezegd dat de Revalenta **wijnsteen bevat**, maar de koninkl. Beijersche regering van den Pfaltz maakt het vermoeden daarop in hare

welgemeende waarschuwing tegen de Revalenta, bekend (Kreis-amtblatt der Pfalz N°. 16 vom 6 Marz 1854.)

8. **Niet de uitgever, niet ik, maar Du Barry, zoekt het** Deutsche volk **de beurs te ligten**, totdat hij op zijnen molen eindelijk in plaats van Revalenta gips zal malen en op zijne plantages in plaats van wikken, aardappelen zal bouwen.

Nördlingen den 25 Maart 1854.

Albert Frickhinger.

BIJ DE UITGEVERS DEZES ZIET MEDE HET LICHT:

VOORDEELIGE

WASCH- EN BLEEKERIJ.

BEZUINIGING VAN TIJD EN GELD
BIJ MINDERE SLIJTING VAN HET LIJNWAAD.

TEN DIENSTE VAN

ALLE HUISMOEDERS, OPENBARE GESTICHTEN EN
INRIGTINGEN VAN LIEFDADIGHEID.

DOOR

J. VAN GEUNS.

Prijs *f* —,50.
